

КОЙ Е ЧОВЕКЪТ?

Пиърс О'Махони
и дългите пътища
на сърцето

ВЛАДИМИР СВИНТИЛА

Във всяка музика е БАХ

Има ли Бог и тъмна страна

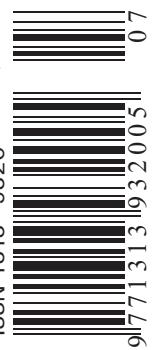
Дрескод „Шарено“

СВѢТЪ

WWW.SVET.BG

Рождество
Христово

ISSN 1313 - 9320

5,00 лв.

07

БР. 7/2011

Поръчайте на
shop.pravoslavie.bg

Книгата
„Олтарите
на България“
има за цел да
представи
пред широка
читателска
аудитория
архитек-
турното и
художествено
богатство на
православния
храм.

Маргарита Коева

ОЛТАРИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

Архитектура
на православния храм

888

и уи
търсете в по-добрите
книжарници!

бр. 7/2011

Отец Николаос Лудовикос
КОЙ Е ЧОВЕКЪТ?

4

Маргарита Друмева
РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО

18

Александър Шмеман
РОЖДЕСТВО

30

СНИМКА НА БРОЯ 34

Ралица Кръстева
БЛАГОРОДНИЯТ СТАРЕЦ ПИЬРС
О'МАХОНИ И ДЪЛГИТЕ ПЪТИЩА
НА СЪРЦЕТО

36

44 Маргарита Друмева
МОРЕТО НА СЪЗНАНИЕТО

62 Митрополит Иларион Алфеев
ВЪВ ВСЯКА МУЗИКА Е БАХ

Ралица Кръстева
ДРЕСКОД „ШАРЕНО“

71 ЯЙЦА ОТ СВОБОДНИ КОКОШКИ
ИЛИ ПЪРВИЯТ ФЕСТИВАЛ ЗА
СВОБОДЕН ТЕАТЪР В БЪЛГАРИЯ

74 НЕЩО ДРУГО

78 Сандра Керелезова
ИМА ЛИ БОГ И ТЪМНА
СТРАНА

Главен редактор
Илиана Александрова

Редакционна колегия
Тодор Кичуков
Андрей Романов
Мариян Стоядинов
Пламен Сибов

Дизайн и предпечат
Гергана Икономова

Разпространение
Венцислав Попиванов

Адрес на редакцията
София 1330
ул. Младежка улица 3
тел./факс: (02) 987 1655
e-mail: svet@pravoslavie.bg

Печат
Класик дизайн

В списанието
са използвани снимки на:
<http://actfestival.wordpress.com>
Пламен Сибов

WWW.SVET.BG

УВОДНИ ДУМИ

ИЛИАНА АЛЕКСАНДРОВА

Нали има една приказка, че блус е, когато на хубав човек му е кофти, а чалга е, когато на кофти човек му е хубаво. А какво е, когато на българите ни е Коледа?

Боя се, че отговорът минава през Втръсналите на всички изблици на интелектуална погнуса от онощляването на празниците. Дали има какво да се добави; и дали си струва? Бълскането по магазините на фона на цялата ни сиромашия, консуматорският дух или пък, га кажем, Кока Кола, Санта Клаус и американската мечта... Всичко това, разбира се, са неприятни явления. Но също толкова неприятни са хейтърските коментари по темата. Понеже

истинският Въпрос не е дали и как га празнуваме. А защо.

И наистина, да се задържим малко на този Въпрос. Ако си представим, че всички магазини са затворени, няма лъскави елхи, улични украси, шарени витрини и порцеланови фигури на Богородица и Младенеца, коледни базари, коледни песни, коледни сладки, седем постни манджи, коледна пуйка или пържола. Че няма и ток...

Та, ако свалим като шарен тапет цялата тая „коледност“ от живота ни, какво ще остане? Най-вече тъмнота, мишина и една студена стена. Може да мислим, че това е стената на страха ни. Проблемите. Безпътицата. Камъните за препъване. Безизходицата ни, екзистенциалната.

Но може това да е съвсем друга стена. Може да се окаже, че зад нея има малка пещера. И в тихата нош, за която пеят коледните песни, там няколко животни и един стар човек наистина стоят около млада жена и новороденото ѝ дете.

Йосиф и Мария не знаят какво ги очаква. Скоро ще трябва да бягат и да се крият от войниците на цар Ирод,

които ще търси детето, за да го убие. Сами са. Никой не ги приема. Никой не знае кога са. Освен тридесета вълхви, които отиват да се поклонят на Младенеца. Те са видели звездата от изток и знаят, че древното пророчество се е събраило. Детето, родено през тази единствена в историята нош, е именно Христос, дългоочакваният Месия, спасителят на света, Божият Син, Ноият Адам.

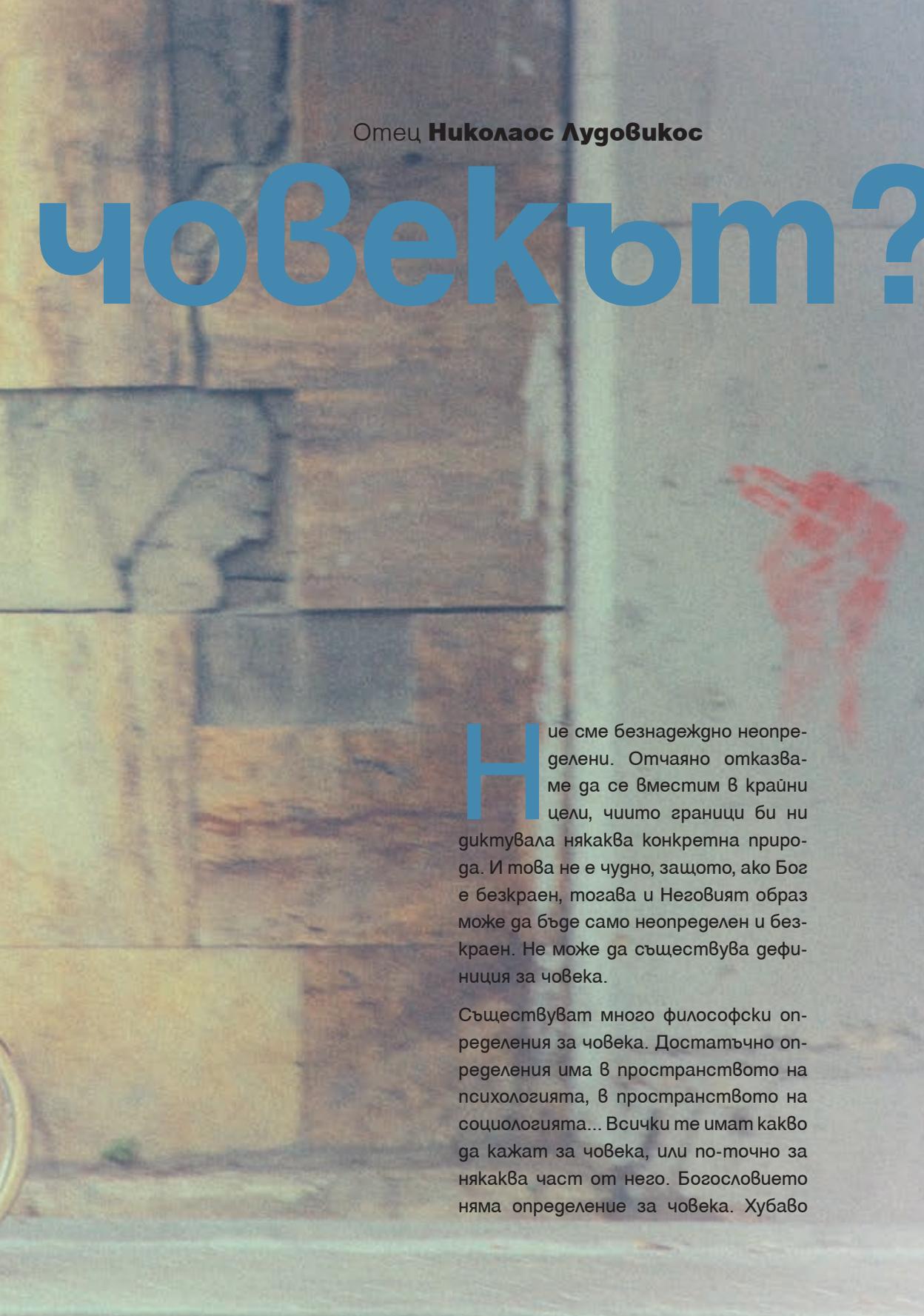
Съдбата на това Дете ще преобръне живота на света. Ще бележи пътя на човечеството завинаги, до самия край на историята... Но тази нош – тази нош той е Младенецът в скута на Мария; мъничкото момченце, кое то мя уплашено прегръща.

Можем да пристъпим. Можем гори да седнем някъде отвън. Да загърбим нашия собствен мрак и да оставим очите си на светлината, която облива Майката и Детето. Светлината, която гоѓде в света с раждането на Христос и за която Евангелието казва, че „свети в мрака и мракът не я обзе...“. Ще я видим ли?

Заслужава си да опитаме. Поне тази нош.

Koue

Отец Николаос Лудовикос

човекът?

Ние сме безнадеждно неопределени. Отчаяно отказваме да се вместиим в крайни цели, чиито граници би ни доктувала някаква конкретна природа. И това не е чудно, защото, ако Бог е безкраен, тогава и Неговият образ може да бъде само неопределен и безкраен. Не може да съществува дефиниция за човека.

Съществуват много философски определения за човека. Достатъчно определения има в пространството на психологията, в пространството на социологията... Всички те имат какво да кажат за човека, или по-точно за някаква част от него. Богословието няма определение за човека. Хубаво

е, че светоотеческите текстове не съдържат такива дефиниции.

В светоотеческото пространство по този въпрос има мълчание. Което значи, че не знаем какво е човекът. И това е нещо много сериозно. Днес искам да говорим за това. За диалога, който заменя въпроса „кой е човекът?“.

Фактът, че всички ни определят, е удишителен. Какво представляват за държавата? Не сме ли някакви същества с конкретни права и конкретни задължения? Не сме ли същото и за образованието? За икономиката, за науката? И тъй, богословието ни освобождава от желанието и нуждата да бъдем някаква точка, конкретен знак на картата с измервания. Ставаме неизмерими по благодат; подобно на Бога, който няма измерения.

Това означава, че човекът наистина може да живее „безцело“; свободен от множеството конкретни цели, които си е поставил. Или, ако искаме, след като ги постигне, постоянно да има тази безкрайност като перспектива на своя живот. С други думи, гори да се провали, да не съжалява за отделните цели. А ако ги постигне, да не става тежен роб.

„Ония, които имат жени, да бъдат като че нямам“ (1 Кор. 7:29). Много странен израз. Предполагам, че една

добра съпруга би отхвърлила тези думи на св. ап. Павел и би попитала: „За какво говори тук апостолът? Това сериозно ли е? Тези, които имат жени, трябва да поемат своите задължения, да бъдат отговорни. Какво означава това, кажете ми? Защо апостолът предпочита да каже такова нещо?“

Всъщност, да имаш жена е нещо, към което действително може да се отнасяш по един много по-лек и творчески начин, в сравнение с начинта, по който би го правил, ако Бог не съществуваше. Когато някой има нещо чрез Бога, той го притежава в абсолютен смисъл и в същото време това нещо не владее над него. С други думи, каквото и грешка да направи, човек не разрушава това, което има в ръцете си. Той не го разрушава и не го обвинява, ако то не му носи удовлетворение. Ако пък го удовлетворява, човек не спира развитието му. Казва си: „Бог ми е дал нещо и това е много хубаво! То обаче не ми върши работа. Е, добре, но съществува и Бог. Той поправя и него и мене, и няя и мене.“ Колко по-хубаво е това!

Другият начин е (да мислиш за жената – бел.ред.): Тя трябва непременно да ме отразява, трябва непременно да каже „Да!“ на моите емоции, трябва непременно да ми достави някакво удовлетворение, тук, тук и тук на тези равнища. Трябва да е добра

майка, трябва да е добра съпруга, трябва правилно да ни обича"... И горко ѝ, клемата, защото и ходи на работа, и едновременно с това е човек, който трябва да разбира света не с ума, а повече със сърцето си. И когато я поставим във всички тези „трябва”, тя обикновено не прави нищо или прави много малко от тези неща.

Вместо това бихме могли да освободим и себе си, и нея, като съществуваме заедно по един творчески начин. Виждали ли сте млади гвойки, които са, така да се каже, малко хипита? Единият взема другия и казват: „Тръгваме! Къде отиваме? Просто тръгваме!” И тази сладка анархия по-скоро е усещане, че сме образи на един Бог, Който е неопределим и велик. А заради Него сме велики и ние. И затова нищо, колкото и важно да изглежда, не може да ни уздържи. Имаме всичко и сме отговорни за него, но това величие и тази отговорност постоянно ни подтикват и водят до себенаграждане. Ние имаме всичко, сякаш го няямame. Тоест всичко, което търсим, е Самият Бог, това означава, че всичко имаме чрез Бога, „в Бога”.

Постоянно се занимавам с младите, особено родителите-християни. Понякога ме питат: „Не трябва ли да направим децата си добри? И започва едно голямо бърборене: „Християни, граждани...”. Да, но ако направиш всичко това на твоето дете, какво

Протопрезвитер Николаос Лудовикос е гръцки богослов, свещеник, психолог, писател и преподавател. Роден е през 1959 г. във Волос, Гърция. Учи психология и педагогика в Атинския и богословие в Солунския университет, философия в Сорбоната (Париж), философия и католическо богословие в Католическия институт в Париж, прометстантско богословие в Кембридж, Англия. е Доктор на науките при Солунския университет, с дисертация на тема „Евхаристийна онтология в богословската мисъл на св. Максим Изповедник”.

Работил е като изследовател в Тингейл Хаус (Кембридж), преподавал е в Центъра за религиозни и богословски проучвания към Катедрата по богословие в Университета Кембридж, в Университета на Дърам, както и в други академични институции.

Понастоящем е професор по догматика и философия във Висшата църковна академия в Солун, работи по изследователски проекти към Гръцкия отворен университет в Патрас и гост-лектор към Института за православни християнски изследвания на Университета Кембридж.

ще остане от самото него? Не знам дали съм ясен. Обикновено отговарям на този въпрос малко несмислено; така, както го разбирам. Целта на това да имаме деца е да ги обичаме. Нищо друго. За мнозина това не е достатъчно. Тогава ще попитам, коя е целта на Бога спрямо нас? Каква цел сте почувствали, че Бог има за нас? Питат ме – каква цел има Бог за мене, отче? И аз отговарям:

– Ами... никаква. Нищо.

– Ама, Той не иска нищо?

– Какво иска ли? Да разцъфтиш като цветето в градината.

– Това цел ли е?

– Да. Той иска да разцъфтиш. Не иска да те постави някъде да правиш нещо, каквото и да е, да те обремени с нещо, със Собственото Си дело, с доброто Си име, със Собствената Си слава и да ти каже после: „А сега отивай и почвай!“ Не, Той иска да разцъфтиш. И да започнеш да разбираш... Какво разбираш ли? Разбираш, че Някой те обича без причина. Това е цялата история.

Фактът, че съществува Някой, който ме обича без причина. Фактът, че съществува Някой, който, колкото и да го питаш, каквито и мъчения да му прилагаш, няма да знае какво да отговори на въпроса защо ме обича – това

е изворът на живота и на истината. Именно това.

Ако прочетете Платон, ще видите, че там обичта, любовта, ако всичко е наред с нас, винаги има някаква причина. Чувствам вътрешна нищета, откривам богатството и обичам богатството, което и да е това богатство, нали? Имам нужда от обичта и любовта на този, когото обичам, имам нещо добро вътре в себе си, затова трябва да намеря някой, за да го възлюбя и да гам плод в тази връзка. Всичко това са човешки неща. Как обаче да обясним по този начин любовта, която нищо не може да прави с мене, защото нищо не ѝ давам? Разбираете ли? Ако съществува любов, която е чиста отгаденост, тогава всичко се променя.

Преди време един психиатър, Роналд Бери, който принадлежи към движението на анти психиатрията, написа книга със заглавие „Обичаш ли ме?“. Това е въпрос, който човек все по-често задава. Той не го задава пряко, а по косвен начин. Задава го по много начини – понякога символично, понякога необичайно. Много пъти агресивно, с омраза, много пъти с отвращение, с напрежение, с бунт, с гняв. „Обичаш ли ме?“ Задават го младите, задават го големите, възрастните, всички.

Фактът, че съществува Някой, който не се чувства потискан от този въ-

прос, е чудо. Изворът. Чудо е, че за Бога светът е просто възможност. За Него той е непотребен, не му върши никаква работа. Бог е Троица и значи Той притежава Своята истина, Своя Смисъл, Своята любов в пълнотата на Своите отношения. Тази любов е толкова дълбока, че говорим за единосъщна Троица. Нещо, което не можем да си представим, защото колкото и да възлюбим, не можем да станем това, което е другият. Не можем да съществуваме по такъв начин чрез другия, както и да съществуваме, понеже другият съществува – Отец е Отец, понеже Синът съществува. Затова не можем да си представим структурата на тази най-висша любов. Това е най-висша самостоятелност. Великото е, че когато тази Троична любов стигне своя връх, тя ражда и други същества.

И не същества, които биха си приличали помежду си, както си приличат последователите на разни движения. Бог твори... И сътворява едно същество, което е толкова ужасно свободно, че може да отвърне „Не!“. С други думи, това, което Бог прави чрез Сътворението, е сякаш да се отрече от Собствената Си изключителност. Да се отрече от Собствената

Си божественост. Той изважда едно същество, което може да каже „Не!“ на божествеността, „Не!“ на самото битие на Бога. „Не искам да знам това, което си Ти... това, което правиш!“. Един краен риск, който не може да бъде осмислен по човешки. Бог не залага на Своята любов.

Философията не
може да увековиchi тялото
заедно с душата.

Когато бил млад, Фройд имал годеница – Марта. През първите четири години след като се сгодили, той ѝ написал две хиляди писма. Такава мания имал. Сещам се за едно от тях, в което той коментира евангелските думи „Да любите и вие един другого!“ (Йоан 13:34). Казва, че не може да разбере тези думи.

Ако обикна всички, ще се изчерпя. Аз мога да обичам теб и още един-две, имам известно количество любов, която мога да проявя към тях; влагам тази любов и получавам в замяна нещо и живея с него. Не е ли така? Но какво значи „да любите и вие един другого!“? Това е пълното мое раздробяване. Той казва, че не може да приеме такова нещо.

И това действително е пълно раздробяване или пълно себеотрицание. Бог представлява Свое пълно себеотрицание, никога мислили сте за това?

С други думи, Той е пълното „Hei“ на Своето Аз, абсолютният кеносис, изпразване... И само този вид любов може да остави другия напълно свободен. Свободен да говори нещата, които ние сега казваме тук. Свободен да се обърне назад, да премисля, да се колебае, да не вярва, да мрази, да вярва, да се съмнява... и всички тези неща да стават в рамките на любовта. Всички тези неща да имат никаква връзка с любовта. Тази любов създава всичко и поражда всичко.

Човечеството е познало два вида духовност. Само два вида, колкото и многобройни да са нейните изражения. Бихме могли да наречем единия вид екстматичен. Другият е християнският. Нека Ви разясня това малко повече.

Ако Бог не е Троица и няма пълнотата на любовта, това означава, че Той стои до света и се нуждае от света, за да придобие съзнание за Себе Си; така ли е? В противен случай е нищо. Той има нужда от едно друго същество, „ти“, до Себе Си, за да може да създаде общение. И тъй, това „ти“ може ли да бъде нещо друго, освен светът? Не, разбира се. Значи, в света трябва да съществува нещо, което да му прилича. Какво га е това? Изглежда онова, което е „духовно“ като Него. Кое е духовно като Него; дърветата ли? Плодовете? Планините? Тялото ми?... Не, духовен е само умът, душата. Само

умът, за да бъдем по-точни, защото всичко останало е свързано с тялото, с чувствата и с желанията. Следователно Бог води диалог единствено с човешкия ум. Какво трябва да направи умът? Трябва да предприеме едно голямо отпътуване. Да напусне това, което не е ум, т.е. това, което не е подобно на Бога. С други думи, да напусне всичко, което е материално, което е чувство, емоция, желание, и да възходи постепенно, за да се уподоби на Едното.

Това е пътят на Платон. Ако четете „Пирът“, ще видите степените на философската любов. Той казва, че човек започва от тялото, в началото се влюбва в тялото, след това разбира, че да се влюби в тялото е безумие и се насочва към повече тела. След това се пресища и се насочва към хубавите черти на душата. Вижте какви възхождания прави! Хубавите черти на душата отново не го удовлетворяват в определен етап, защото зад всичко това открива много себичност, и прави още една стъпка – четвъртата – към науките. Той изучава физика, математика, философия и вече е станал аскет, отхвърлил е телата, отхвърлил е и душите, желанията, чертите, всичко.

Но и сега чувства, че това не му е достатъчно, защото всички тези неща имат край и очевидно се отна-

съят към този свят. Какво ще стане? Той прави последен скок – съблечен от тялото, съблечен от чувствата, съблечен от знанието – и доближава, докосва и се уподобява на Едното.

Това е голямото движение на човека без Бога. Без Христос, за да бъдем по-точни. Бог е Единият, аз съм другият полюс на битието. Отхвърлям всичко, което уж не прилича на Бог, и се уподобявам на този един и уникален Бог. Това, Вярвайте ми, е изморително, трудно, рисковано, крие ужасна самота и най-вече е изключително жестоко и за мен самия.

Зашото имам опит от вечността, но никога няма да я живея така, както съм си; с моето тяло. Трябва да отхвърля всичко. Това е страшно. Има мъзина, които не са чели не знаят какво е древната философия и мислят, че тя е благосклонна към тялото и говори за човека. Знаете ли колко жестокост има в древната философия, нареч с нейното величие? И именно поради това тя се сгромолясва, защото има опит от небесните неща, до които човек с тялото си не би могъл да стигне. Философията не може да увековечи тялото заедно с душата.

Какво казва св. Григорий Палама по този въпрос. Той нарича цялото това възхождане с една сума – въображаемо. Измислици. Това въображаемо движение е една проекция. Както азът, психоаналитиците знаят това, е въображаем по същество и се създава от поредица отъждествявания – това е най-голямото и последно отъждествяване. Накрая азът се отъждествява с Единия и казва: „Аз съм Бог, Бог съм аз. Азът и Бог са едно“. Прочетете Плотин, последния трактат, за да видите как точно описва това.

В „Апологията срещу Акиндин и Варлаам“ св. Григорий казва, че това е безумие. Няма никакъв смисъл да ходя при Бога само с душата, защото „по образ“

принципно се отнася не само към душата, но и към тялото. Първото велико нещо е, че Бог не създава само душата, той извайва едно съставно същество, което е и материално.

Според светите отци душата не е нематериална. Тя е материална, просто е ефирен дух. Така учат отците и Седмият Вселенски събор. Душата не е напълно нематериална. Нематериална е по отношение на тялото. „Само Бог е нематериа-

Според светите отци
душата не е нематериална.
Тя е материална, просто е
ефирен дух.

лен във Всичко". И тъй, Бог създава едно същество по Негов образ. Ако „по образ" се отнася към цялото човешко същество, това означава, че не можем да изхвърлим нищо от човека.

Тук е светлината, тук е светоотеческото Предание, и то е поразително. Човек не трябва да изхвърля нищо от себе си. Св. Максим Изповедник казва, че подвижничеството не трябва да става причина да увредим нашата природа. Всичко е сътворено от Бога. С други думи, Бог не е създал само моя ум. Той е създал и любовта в мен, създал е и ноктите, косата, зъбите, и Всичко в мен. Въпълъщението е заради всички тези неща. Той не ги е пресъздал, а ги е възприел. Придал им е определен начин на съществуване, превел ги е и през смъртта, възкресил ги е! И не просто ги е възкресил, а ги е възнесъл на небето!

Това е нещо велико. И щом е истина, разбираме, че не можем да отидем пред Бога с половината от нашето същество и да му кажем „Доведох моя ум, Господи, ето, тук е!" Доведох въображението си, довечера ще мисля за Тебе, Господи!". (Прочутото религиозно чувствоНо!) Не съществува нещо по-лошо от него. Религиозното чувство е най-лошото. Религията. Не мога да разбера религията. За мен, ако Бог

е създал цялото ми същество, единственият въпрос, който се поставя, е: може ли цялото ми същество да бъде част от Вечността? Целият този Всемир, който представлявам, целият микрокосмос, който съм, Всички тези безмерни неща, които ме докосват, които чувствам и разбирам – имат ли някакво бъдеще? И ако това не е така, значи едно от двете – или Бог не е създал цялото ми същество, и следователно Бог не съществува, или Бог не може да спаси цялото ми същество и следователно не е Бог, не е Всемогъщ.

Какво означава Бог да ме спаси? Това очевидно означава цялото ми същество да съществува пред Него в едно Вечно общуване на диалог и любов. Така ли е? И ако действително съм цял и безсмъртен, значи това, което трябва да бъде победено, е смъртта. Ще се въздигна при Бога, но1 както казва св. Григорий Палама – „заедно с всянакъв вид творение, за да бъде онова „по образ" цялостно".

Много ми харесва, че той не казва просто пълно, а цялостно; за да може човек да констатира, че наистина „по образ" съществува в цялостен вид. Ще се възкача при Бога само с цялото си същество. Само цял, напълно цял, мака, както Той ме е направил, само мака. Виждаме тук, че исихазмът е

напълно идеалистично, но и най-дълбоко материално усилие. Обърнете внимание на това! Той е един вид свещен материализъм, защото нищо от мен не трябва да загине.

Не забравяйте, че първото и най-голямото обвинение, отправено някога срещу християните е, че са привързани към плътта и материалисти. С други думи, те са хора, които по някаква причина не се ограничават до духовна

Връзка с Бога, а My служам. Според св. Григорий Палама тялото има духовни разположения, т.e. Върху него са възбудени склонности за духовно общение. Не само

Върху душата, не само върху ума. Ето защо този начин на издигане в Бога има толкова голямо значение. Първият начин е въобразяем, чрез ума, вторият бих нарекъл евхаристичен или дълбоко диалогичен начин.

Нека видим малко този диалог и неговите емануи. Първото събитие съм аз самият – един неочекван дар за самия мене. Няма някой и или нещо, което би предназначало моето присъствие.

Идвам буквално от нищото. От Божието намерение. И съм едно друго, напълно свободно и напълно самоопределящо се намерение. И също така съм един велик дар за самия себе си; дар, който има начало, но няма край. Има един израз: „Ще живееш с любовта ми!“. „Аз те обичам, това ти е достатъчно!“ – казват някои дъвошки, които са в критични ситуации. Но Бог не

спира думкът, а проявява любовта си в конкретни дарове. За да Го видим. В началото имаме един велик дар – аз. Но аз бих могъл да остана просто пулсиращо съзнание във всемира; като самотен пулсар. Виждам обаче,

че има и друго. Втори дар – светът. Един безкраен свят с безкрайни слова, с безкрайни Божии думи; огромно любовно писмо, което говори и говори. Поточета, реки, планини... Виждали ли сте какво правят влюбените? Говорят безсмислени неща. Но колко красиви безсмислици! Някои от тях са най-хубавите литературни творби през вековете. Искам да кажа, че става въпрос за едно превъзходно състояние.

„Въплъщението показва, че
Божията любов няма граници. Тя
няма причина и цел и не изисква
нищо. Какво би могла да вземе за
себе си една любов, когато иска
да се жертва? Любов, която
дори не очаква да разберем
дълъбочината на този дар.“

Вторият гар е светът. Не стига, че Всъщност съм едно създание напълно желаещо, напълно свободно, напълно готово да се усъмни във Всичко, което е извън него, напълно свободно да отхвърли и Самия Бог. Но аз имам и Втори гар – гарът на света, който ме изпълва с богатство, изпълва ме с Възхищение и ме прави мъдър. Действам заедно с него. Намесвам се в него чрез науката, чрез изкуството, правя го още по-хубав или, естествено, го унищожавам.

Това обаче не е Всичко. „Помощник, нему подобен“ (Бит. 2:18). Това е трети гар, още по-伟大. „Помощник, нему подобен“ е другият човек. Принципно това е другият пол. Не е случайно, че в книга Битие вторият човек е другият пол. Другият гар е excellence; другият, който е толкова по-различен, колкото е необходимо, за да имам още по-голяма нужда от него. Разбирате ли? За да може той колкото може повече да ми помага, за да съществува до мене, колкото може по-пълно.

Какво га правя сега с всички тези гарове, ако нямаше Някой, га Му кажа: „Емо! За Тебе са всички тези неща, давам ти ги!“ Бог е знаел, че никой не се рагва, ако е сам. И така, в онтологически смисъл, Той предлага великия

гар на общуването с другия човек, с другите хора. И човекът става неизразимо богат, защото може да се рагва на пълнотата на Божия образ в другия човек.

Ето как Бог постоянно ме зарежда със страст, извежда ме извън самия мен, за да гледам извън собственините си граници, да стана по-мъдър, да стана по-дълбок. Всичко, което нямам, получавам в благодатните гарове, които другите имат. Даровете обаче не спират дотук, защото сякаш не стигат всички тези неща, Бог предлага и Църквата. Не религията, а именно Църквата. Той предлага и една Вечна перспектива за Всичко това. На едно място св. Никодим Светогорец пише: „Това е удишително. Бог би могъл да каже „Създавам те да живееш щастливо сто години и нищо друго“. Перспективата е този свят да стане Негово Тяло. Най-невероятният от всички и най-伟大 гар!

Въплъщението показва, че Божията любов няма граници. Тя няма причина и цел и не изисква нищо. Какво би могла да вземе за себе си една любов, когато иска да се жертвва? Любов, която гори не очаква да разберем дълбочината на този гар.

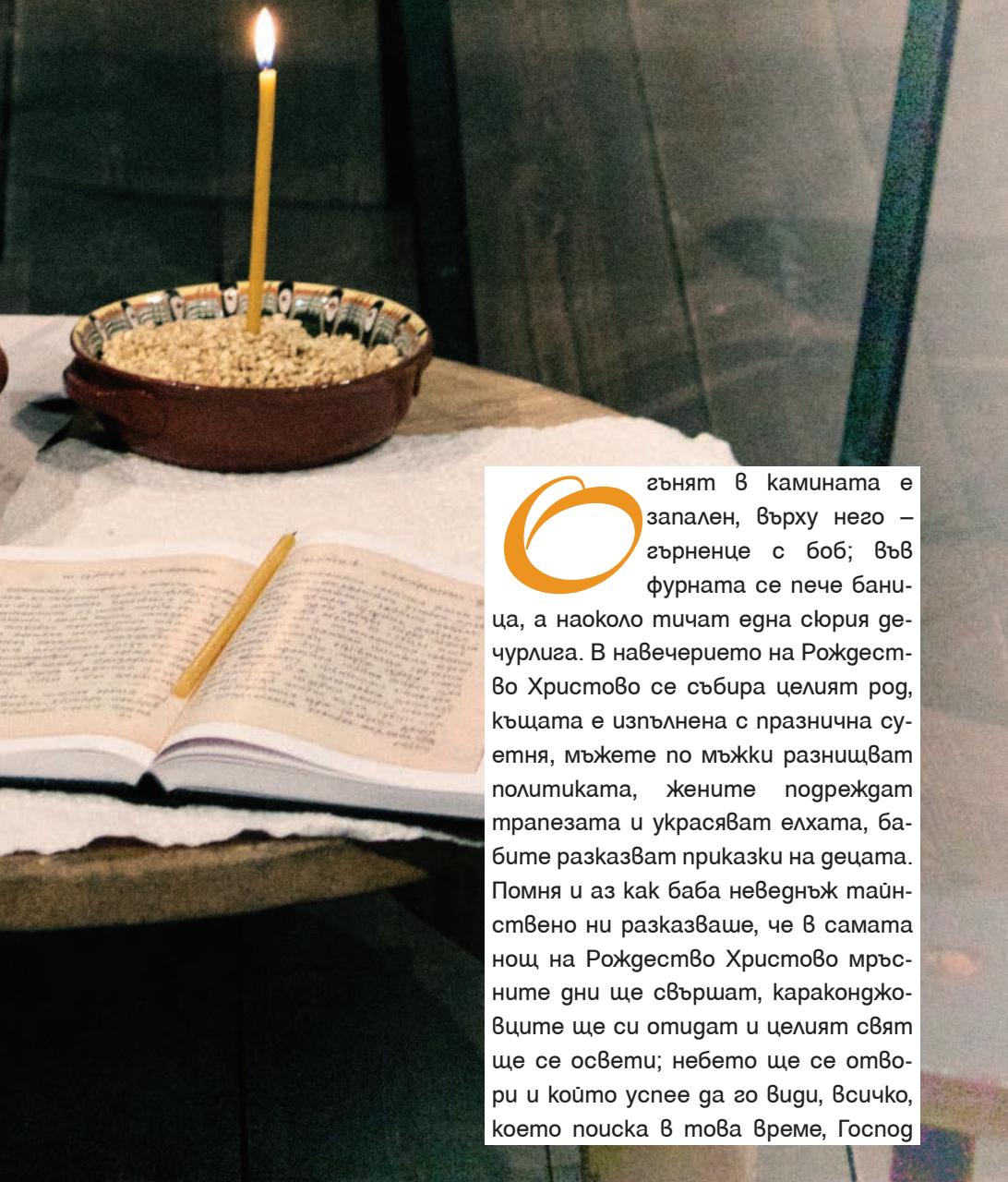
Превод:
Константин Константинов

РОЖДЕСТВО

Маргарита Друмева

ХРИСТОВО

гънят в камината е запален, върху него – гърненце с боб; във фурната се пече баница, а наоколо тичат една сюрия дечурлига. В навечерието на Рождество Христово се събира целият род, къщата е изпълнена с празнична суетня, мъжете по мъжки разнищват политиката, жените подреждат трапезата и украсяват елхата, бабите разказват приказки на децата. Помня и аз как баба неведнъж тайнствено ни разказваше, че в самата нощ на Рождество Христово мръсните дни ще свършат, караконджовиците ще си отидат и целият свят ще се освети; небето ще се отвори и който успее да го види, всичко, което поисква в това време, Господ

ще му го даде. Така Веднъж един човек наистина видял как се отворило небето и той побързал списан да изкаже желанието си, но в бързината се сбъркал и вместо да каже: „Дай ми, Боже, шиник жълтици“, изрекъл: „Дай ми, Боже, шиник глава“. И тутакси главата на горкия човек заприличала на шиник. Ние прихваме да се смеем и все наобикаляме елхата, където на другата сутрин щяхме да намерим подаръците си. „Каква нощ само, щедра и вълшебна, единствена в годината! Всички сме заедно и е страхотно весело! Толкова много подаръци! А ако успеем и да видим как небето се отваря...“ Но от много лудуване очите ни се затварят и никога не видяхме небето отворено...

„Каквото и да си пожелаете, най-скъпoto вече ви е дадено – обаждаше се ядо, – днес се роди нашият спасител Иисус Христос. Носите ли върата в сърцето си, значи имате всичко и небето всеки ден ще се отваря над главите ви. Но небесните съкровища не са като земните и светият с особена светлина, не като сиянието на златото, което е суетно. А Господ украсява своите си с дарби, тъй като сте украсили тази елха, тъй Господ украсява вас и слага най-светлата звезда в косите ви. А сега нека да си спомним колко много деца нямамат дом и може би сега са на улицата. Зато-

ва, ако видите някой просък или дете, което няма палтенце, не отминавайте безучастни и бъдете щедри...“

Години по-късно разбрах какво е искал да ни каже ядо тогава. Но в онния нощи, когато отчаяно се мъчех да сържа очите си будни и вървах, че ще видя небето отворено, мечтаех да поискам от Господ голяма къща – да има място за всички баби, лели и братовчеди и всички да живеем заедно. Исках пиано, арфа, кораб – да обиколя свeta и да прекося всички морета; да откризам нови острови и да намеря съкровище в изоставената мера. Само дето не знаех кое да искам по-напред...

Дали моят син беше чувал тази приказка? Не знам, но помня, че когато беше малък, искаше за рождения си ден копче на небето, което като го натисне, небето да се отваря и да му пада отгоре всичко, което си пожелае. Днешните деца мислят в копчета, електронни схеми, железни робокопи, супермени, 3D технологии, мощнни компютри и мобилни телефони, за да играят мощните си компютърни игри. В градската машинна среда спасителят е Супермен, общуването е виртуално, храната е или замърсена от натрупаните химически отрови, или модифицирана, съзнатието е замъбрано от няколкочасовите вирту-

ални стрелби по Въображаемия Враг; развлеченията са филмови истории за Върколаци и караконджули, които свободно живеят между хората...

Наскоро Богух гве малки деца в кукления театър, където главни герои бяха кученцето, комето и Врабчето. След спектакъла ги чух да си говорят:

– Снощи гледа ли филма по Канал 1, за Вампира, който...

– О, не успях. Но гледах „Писък“. От Всичко най-много обичам да гледам филми на ужасите. А ти?...

А пък аз си мислех, че съм ги завела на приказка с поука, с едни такива безобидни, невинни герои... Къде отивам аз...

Майката на момченцето ми разказа как синът ѝ не искал да ходи на училище и непрекъснато я манипулирал:

– Купи ми Лего от 800 лв. и тогава ще отида на училище! Иначе оставам Въкъщи... Ако получа 6 по математика, ще ме заведеш ли в Париж за Коледа?...

И си мисля колко важно е всеки ден да се ражда Иисус Христос в живота ни и колко нужни са онази детски приказки, в които се разказва за всеопрощаващата безусловна Божия любов, за съпричастността към човешкото страдание и добротата, с която ние хората пътуваме един към друг. Те биха дали на децата ни онази противоречива, която може да върже днеш-

ните караконджовци и мръсните дни га съвршат. Светът на приказките е уединително прост, там доброто е добро и злото – зло. И макар животът да предлага всякакви шарени, децата могат да имат изходна позиция за интелигентен „купон“. Защото какво забавление може да им предложи Вампирът, смучещ жизнената им енергия, необезпокояван от смелия момък, който се преборва за правдата. И ако сега се отвори небето, бих поискала от Господ прозрачната чистота на мъдрите приказки да достигне до нашите деца.

Спомням си какво невъобразимо въздействие имаха върху мен приказките на Оскар Уайлд – „Себелобивият Великан“, „Рибарят и неговата душа“, „Щастливият принц“, „Звездното дете“... Със сигурност светът през тях не изглеждаше толкова отчайващо грозен и препрятките към християнските ценности носеха свежа струя в застоялия въздух на духа на този свят. И само те ли? Ами „Снежната кралица“, „Хензел и Гретел“, „Красавицата и звяра“, „Грозното патенце“ и изобщо приказките на Братя Грим, Ханс К. Андерсен, Шарл Перо – големите разказвачи на Голямата история на свeta, предназначена не само за децата, но и за възрастните. „Алиса в страната на чудесата“, „Пинокио“,

„Мечо Пух“, „Питър Пан“, „Пепеляшка“... Неизброими са. Тези приказки не просто разказват някакви фантастични истории, те налагат върху измореното от днешната многотия на злото детско съзнание съвършено друж поглед към света, където кромкият, грозният, бедният, отхвърленият, глупавият печели битки и става богат, благодарение на добромата и самоотвержеността си. На тях им помага целият видим и невидим свят, намесват се феи със свръхестествени магически пръчици, които вършат чудеса и преобръщат съдбата им; горски и морски духове, цяла армия елфи помагат на щедрите и бедните. А горделивите, свадливите и злобните са наказани. Приказките са първи ят морален кодекс на невръстните деца, първата основа на тяхното мислене, първото отъждествяване с положителния герой.

Басните на Лафонтен съдържат аромата на библейските истини. И всяка приказка съдържа поука, мъдрост, която се превръща в малка тухличка от неговата бъдеща духовна къща. Каква ще бъде тя, зависи от качеството на всички тези „тухлички“.

Наричам Ивана Бърлич-Мажуранич „хърватският Андерсен“, гла пъти номинирана за Нобелова награда, гигант на световната детска литература. Нейните оригинални об-

рази са вдъхновени от славянската митология и въплъщават висши човешки добродетели. Тя действително е страховит разказвач на странни истории и майсторски обяснява трудни за детското съзнание скрития от очите ни живот. В „Как Потех търсех истината“ старецът Вест изрича важна библейска истината: „Ето ти на тебе, синко, истина без мъдрост“, т.е. по-голяма от истината е мъдростта и любовта, която човек усеща със сърцето си. А това ни отпраща към „Малкият принц“ и неговата роза.

В българската литература и фолклор също има невероятни разказвачи на приказки. Ангел Карадийчев например разказва приказката „Правдолюбецът и криволюбецът“, в която дяволът, облечен врасо, се опитва да излъже двамата братя като казва, че сега светът върви подир кривдата и тя е по-добро нещо от правдата. Братът, който не иска да бъде воден от кривдата, бива ослепен от по-малкия брат, но намира вълшебния извор с жива Вода, излекува с нея очите си и прави още куп добрини. Все пак, има възмездие за всеки грех. В приказките от българския фолклор народът изрича своята морална присъда над всяко беззаконие и налага базисни етични норми в сърцето на детето.

ПРИКАЗКА от стари времена

И така ден, два, три. На третия ден Потех рекъл на дядо си:

– Сбогом, дядо, и аз тръгвам за гората и не ще се върна, докато не се сетя за истината, та ако ще да минат десет години.

Вест бил старец побелял, та вече не му било мило нищо на свeta освен неговия внук Потех, когото обичал и галел, както увехналият лист гали росицата. Затова той изтръпнал и казал:

– За какво ли ще ми е на мене, синко, тази истина, когато аз, побелелият старец, мога три пъти да умра, докато ти си я спомниш?

Така казал и се натъжил в сърцето си още повече, отколкото в разговора, и си помислил: „Как може да ме остави детето!”

А Потех отговорил:

– Отивам, дядо, защото мисля, че така е редно.

Вест бил мъдър старец и си помислил: „Може би в това дете има повече мъд-

рост, отколкото в старческата глава. Ако ли пък, горкият, сгреши спрямо мене, ще вини себе си, защото е справедлив и благословен.” Като си помислил това, Вест още повече се разтъжил, но нищо не казал, ами разцелувал внuka си и го пуснал да отиде където си бил наумил.

На Потех пък му се свило сърцето заради дядо му и аха, аха да се разколебае на прага и да остане при дядо си. Но се откъснал насила, както бил решил, и отишъл в гората.

Тъкмо когато Потех се разделял с дядо си, в същото време онзи бяс от ракитата се наканил да се хване за тежката си работа и отишъл до сечището да скочи някак си върху Потех.

Вървял си Потех в гората, навел глава, а като стигнал до първия камък, ето ти пред него ненадейно онзи бяс.

– Това е онзи същият – помислил си Потех, – съвсем малък, уродлив, черен като къртица, а пък с големи рога.

Бесът застанал на пътя на Потех и не му давал да мине. Разлютил се Потех на малкото уродче, дето му пречи, вдигнал камъка, замерил се в беса, та го улучил право между рогата. „Убих го” – помислил си Потех.

Но като погледнал, що да види – бесът жив и здрав, а там, дето го бил ударил камъкът, му порасли още два рога.

– Този не можеш пропъди с камък – казал си Потех, заобиколил беса и си продължил пътя. А бесът отново скочил

пред него, ту отляво, ту отдясно тича и скача на пътеката пред Потех като заек.

Така стигнали до едно място, което било като малка, но твърде каменлива равнина между скалите. От едната страна имало кладенец. „Тук ще остана“ – помислил си Потех, постлал кожуха си под една ябълка дивачка и седнал да размисли и да си спомни всичко, което наистина му бил казал Сварожич.

Като видял това, бесът седнал точно пред Потех под един храст и почнал да прави своите маймунджулъци и да му дотяга. Пускал му гущери под краката, хвърлял му репеи на ризата и му мушел скакалци в ръкава.

- Това е опак нещастник – помислил си Потех, като минало така някое време.
- Оставил мъдрия си дядо, родните си братя и родната колиба, та да си спомня на мира истината, а сега се денгубя с този рогат безделник.

Но тъй като бил дошъл за честна работа, помислил, че все пак е най-добре да остане тук.

***

Така заживели Потех и бесът заедно на каменистото плато и както минал първият ден, така вървял всеки ден – бесът пречел и объркал Потеховата работа.

Едва зори прекрасна утрин, Потех става от сън и се радва: „Ex, че тих ден, радост моя! Днес ще си спомня истината!“ А от дивачката вече се посипва пълна шепа ябълки по него, та цялата му глава кънти и всичките му мисли се объркат.

Онова чудовище от дивачката се смее и премалява от смях. Или пък по хладина се замисли Потех и все му се струва: „Ето, ето, сега ще ми свете в ума, сега ще си спомня

истината!“ А онзи бяс тъкмо тогава се цели с бъзова цев и полива Потех със струя от онази ми ти хладна водица, та тозчас от главата му се изгубва каквото се е сетил.

И де що има лудории, де що има маймунджулъци, всичките ги вършел бесът по платото. А се случвало на Потех да не му се гледат тези лудории. Колкото мислел за своята работа, толкова очите не искали да гледат какво прави онази луда твар.

Додеяло на Потех всичко, защото все повече го мъчело желанието да се върне при дядо си, а се видяло, че от този бяс никога няма да може да си спомни истината.

– Трябва да се отърва от него – решил Потех.

Не щеш ли, една сутрин бесът измислил нова шуротия. Качил се той навръх скалата, в чийто камъни имало стръмно пороище, яхнал един гладък прът и се спуснал по пороището като мълния...

Откъс от приказката „Как Потех търсил истината“

В една страна царят-паяк подарявал на всеки човек огледало, в което се оглеждала мечтата им. На пръв поглед хората били щастливи, но цената на огледалото била твърде висока – да забравят света и да станат роби на господаря на злото. Колко много били поробените! Но Иван ги спасил с песен – както в библейската история за съборените стени на Ерихон – оковите паднали и хората били свободни.

Лицето на момчето като че се осветило в тъмнината от невичиждана светлина. То бързо извадило от походната торба свещената книга с псалмите на цар Давид и като я отворило, я приближило към подскачащото пламъче на лампата.

Като лек повей в обедния зной се понесъл в нощта чистият глас на момчето. Думите на химна, прославящи Всемилостивия Бог, се вдигали във висините на небето и с непобедима сила падали от висотата към земята.

Стражите на паяка започнали да се извиват и да се гърчат, превръщайки се в разкъсани кълбета лют дим. Те беззвучно тракали с острите си зъби, дращели с нокти във въздуха, като че се сражавали с невидим враг. Думите на свещената песен ги притискали към земята, сковавали движението им и накрая ги превърнали в сиви парциали пепел, които, като се смесвали с канкуите роса, попивали дълбоко в земята.

– Радвайте се, хора! Вие сте свободни! Отивайте си по домовете и разкажете на всеки, когото срещнете, че изва краят на властта на мерзкия цар Дурман!

Като че ли пружина се отпуснала в смъртно измъченото сърце на Иван. Радост изпълнила цялото му същество. Като пъхнал едната си ръка в ризницата, той извадил от пазвата си драгоценен кръщелен кръст. Вдигнал го над себе си толкова високо, колкото му позволявала Верижката и с пресекващ от вълнение глас започнал високо да чете думите на молитвата, от която отстъпват всяка нечиста бесовска сила и отровна твар:

– Да възкръсне Бог и да се разпръснат враговете му...

Все едно паднал гръм в кулата на паяка и я разтърси с огромна сила, когато Иван произнесъл тези думи. А гласът му се усилвал все повече, разпръсквайки се по всички ъгълчета и излитайки през полукръглото прозорче на кулата.

– И да бягат от лицето му, които Го мразят! Да се разнесат, както се дим разнася, както се топи въсък от лицето на огъня...

От устата на Иван поникнало цвете, което едно врабче занесло в черквата на Рождество до иконата на Божията Майка. В миг пречистият лик на Светата Дея сгрешнал от радост, а от очите ѝ, като две светулки, трепнали две мъдри сълзи. ■

Александър Шмеман

Рождество

Mоже да се каже, че църковното почитане на Дева Мария, Божията мајка, е израснало, като дърво от семето, от съзерцанието ѝ при яслите във Витлеем в онази единствена по своето значение за християните нощ, когато се е родил Иисус Христос. Нощта, когато образът на Майката с Младенца на ръце станал и завинаги останал главният най-дълбок, най-радостен образец на нашата Вяра, надежда и любов... Иначе казано, всички празници, всички молитви, цялата любов, насочени към Божията Мајка, се коренят в празника Рождество Христово.

Една тема, един мотив като червена нишка преминава през целия празник на Рождеството. Това е преживяването, че Майката Христова е дар на свeta, дар на човечеството и наш собствен дар на човека към Бога.

„Какво га Ти принесем, Христе?“ – се пuma в една от рождественските молитви. И се отговаря така:

„Всичко, сътворено от Тебе,
Те е посрецидало с Твоите гарове.
Небето Ти подарява звезда,
ангелите – песен,
вълхвите – гарове,
пастирите – своята радост,
земята – пещера,
пустинята – ясли.
А ние, хората, Ти принасяме в дар Майката-Дева...“.

Какъв е дълбокият смисъл на това удивително песнопение? Разбира се в това, че светът, цялото творение, не само жадува съединение с Бога, не само очаква Неговото слизане при нас, но и готви тази среща. Така че именно

срещата на Бога с човека, среща свободна и любовна, представлява самата сърцевина на християнската Вяра.

За съвременния слух, изкушен и прелъстен от повърхностна разсъдъчност, сумите за небето, което принася звезда на идващия в света Бог, или за земята, която му дава пещера и ясли, звучат единствено като поетични метафори, като поезия, която няма, „както на всеки е известно“, никакво обективно значение, никакво отношение към реалността. Това, което разсъдъчното ни съзнание не може да вмести е, че именно на поезията, и може би само на нея, е дадено да вижда, да слуша, да ни предава и явява дълбокия смисъл, или по-скоро дълбочината на всякоявление, на всяка реалност. Да открива онази дълбинна сила и истина, която е скрита за мъничкия самодоволен, зает единствено с външността на нещата разсъдък.

Небе, което принася в гар на Христа звезда! Какво може да означава това, освен, че всичко в света, и най-вече самият свет в своята цялост и хармония, в самата своя природност, е сякаш предназначен,

предопределен да поеме явяването на този смисъл. Това означава, че самият свет не е случаен, не е безсмислен, а напротив – светът е символ, и желание, и очакване на Бога.

„Небесата ще узнаят славата Бога!“ Поезията знае това, знае го и Вярата. И затова в Рождеството Христово поезията и Вярата виждат не само пришествието на Христа, но и насоченото към среща с Него движение на света: звездата, пустинята, пещерата, яслите. Ангелите, пастирите, вълхвите. И като лъчезарна сърцевина, като средоточие и пълнома на всички тези движения се явява Мария – най-хубавият, най-прекрасният плод, Божественото цвете на мирозданието.

Ти ни даваш поради любовта Си Своя Син, като че ли казва Вярата на Бога. Ние, в своята любов, Ти даваме Мария, Девата-майка, за да може Синът Божи да стане син човешки, да бъде един от нас. И нас в себе Си да съединим с Бога. В лицето на Мария сякаш се извършва бракосъчетание на Бога със света, изпълнение на тяхната взаимна любов. Евангелието казва: „Зашпото Бог толкоз обикна света,

че отгаде Своя Единороден Син...“ Църквата отговаря: „Светът толкова възлюби Бога, че Му отгаде онази, в чиято красота и чистота се разкрива дълбокият смисъл, дълбокото съдържание на света...“.

Ето защо преди Вярата да започне да узнава В Мария Маиката и Застъпницата, преди да е намерила пълнотата в почитането ѝ в безбройни молитви, празници, изображения, преди Всичко това, като основание и източник на Вярата, ни е явена Божествената пълнота. Всичко онова, което се е разпаднало в греха, злобата, гордостта човешка – отново е съединено: небето и земята, Бог и човекът, природата и духът. Светът става Възхвала, сумите – любов и песен, материјата – гар, природата – ясли. Онази любов, с която Бог извечно е възлюбил света и онази любов, с която от последната си дълбина светът извечно е възлюбил Бога, са се съединили и възцарили в образа на Маиката с Младенец, който никой и никога не е могъл да изкорени от човешката памет, от човешкото съзнание.

Църквата прославя Приснодевството, тоест Вечното Девство на Ма-

рия, като ежедневно повтаря молитвата, обърната към нея: „Богородице, Део, рабва се, Благодатна Мария, Господ е с Тебе...“. Трябва ли да се доказва, че тази Вяра в непорочно-то зачатие, в девството на Мария, за мнозина представлява „камък за препъване и съблазън“, предмет на недоумение и неразбиране, предлог за обвиняване на християнството в суеверие и т. н. На тези недоумения Вярващите обикновено отговарят: това е чудо, в което ние вярваме, в което трябва да се вярва. Да се разбере е невъзможно.

Това единствено по същността си чудо се открива и удостоверява само с Вяра. То има своя източник във Вярата ни, че Христос е Бог, станал човек, приел върху Себе Си нашето човечество, за да го спаси. Да го спаси от какво? Именно от пълното безизходно поробване от природата и неумолимите ѝ закони, което ни прави само част от нея, само материја, само „плът и кръв“. Но човекът не е само от природата. Той преди Всичко е роден от Бога, от свободната Божия любов, от Духа.

(Със съкращения)

Превод: Илиана Александрова

снимка на броя

ИЗГУБЕНАТА БЪЛГАРИЯ
www.lostbulgaria.com
сайтът за българска история в снимки

Портрет на ученик на първия учебен ден, неизвестно къде, края на XIX век.
Снимката е изпратена от Израел; купена от известния битпазар (шук а пишишим) в Яфо.

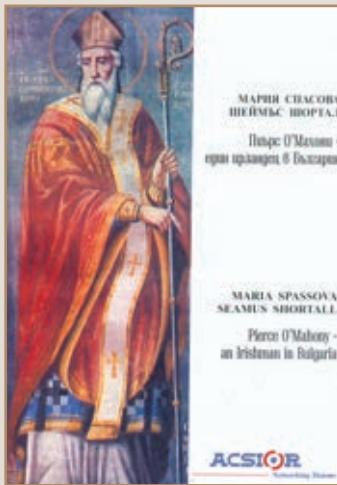

Ралица Кръстева

Благородният старец Пиърс О'Махони и сългите пътища на сърцето

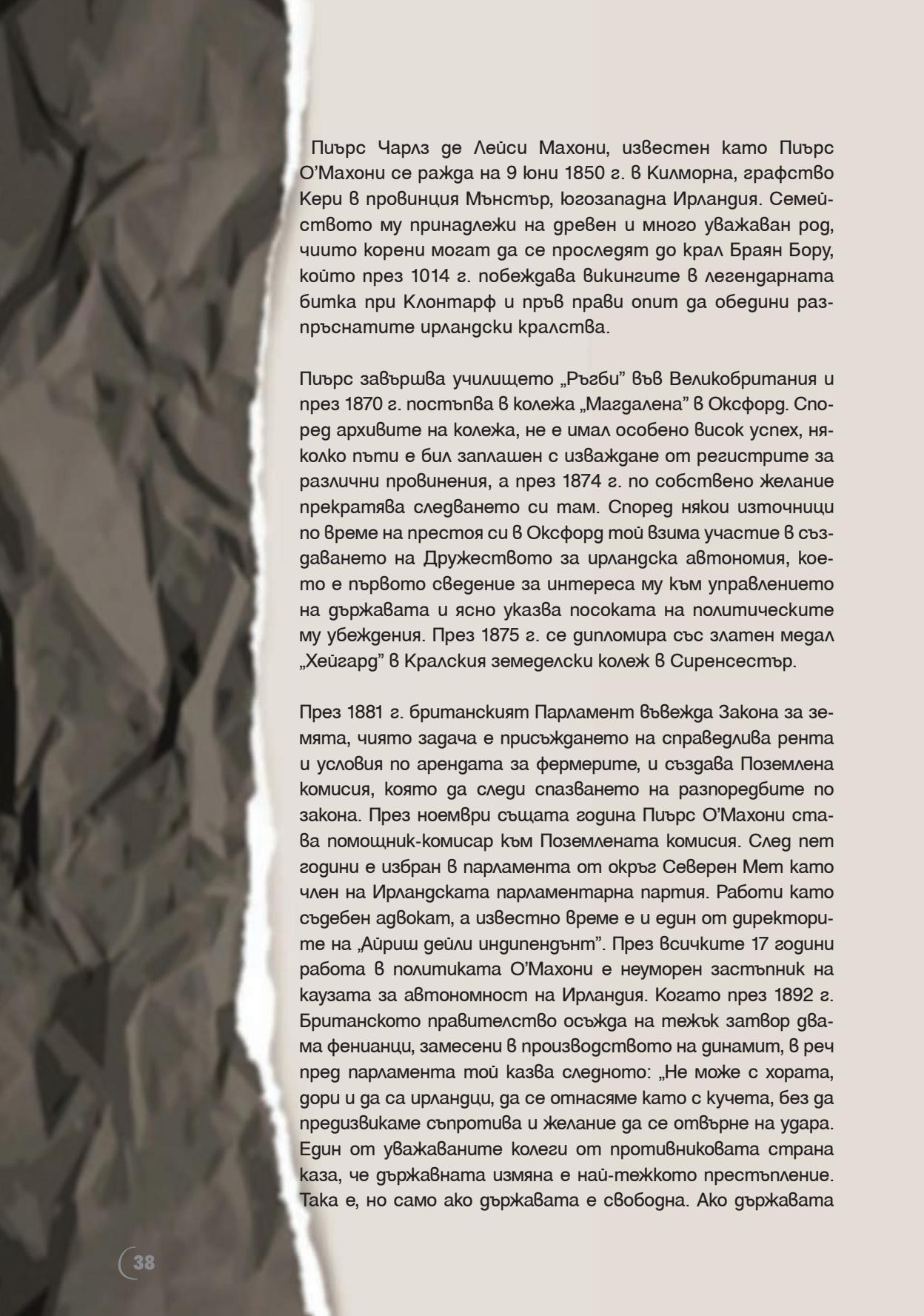
„Човкътъ, въ чиято душа волитъ на страдашитъ наши братя отвъдъ Рила намѣриха такъв горещъ отклиъкъ, е благореодниятъ старецъ г. Пиерс О'Махони. Той е чадо на оная Ирландия, гдъто народътъ се бори за извоюването на едно по-сносно положение. И тайната на силата въ състрадателнитъ му чувства къмъ Македония се крие може би въ сходството въ съдбинитъ на неговия народъ и на нашия.“

Борисъ Мандушевъ София, 20. Януарий 1904 г.

Северният кораб на църквата в манастира „Св. Николай Чудотворец“ в Мъглиж приotomyва една необичайна фреска, със сигурност известна на малцина. Издържана в традициите на класическата италианска школа, тя е дело на Петко Илиев Ганин – учител, театralен художник, един от основателите на читалище „Искра“ в Казанлък и ... личен куриер на Васил Левски. На сребристо-син фон върху фреската са изобразени фигуранте на светците Кирил и Методий, и Патрик – светецът покровител на Ирландия.

Защо един католически и двама православни светци, чиито живот и дела се разделят от около четиристотин години и почти цял континент, се озовават един до друг? Сходствата в ролята и значимостта им за християнското проповедение през ранното Средновековие са безспорни и многообразни. Мисионерът Патрик строи църкви, манастири и училища, и проправя път на християнството в Британия, Франция, и дали Ирландия. Няколко Века по-късно Кирил и Методий сътворяват и даряват неизмеримо по мащаб културно наследство за целия православен свят. В Ирландия интересът към мисията на двамата братя винаги е бил изключително силен, а приликите между национално-освободителните движениета на двете държави в края на 19 век (Времето, когато е създадена фреската) могат да бъдат подкрепени с достатъчно факти. Но как едно, вероятно единствено по рода си явление в европейската иконографска традиция, се появява в сърцето на Стара планина? Отговорът може да бъде прочетен в долния десен ъгъл на самия стенопис: „Дарение от ирландеца О’Махони, 1909 г.“

Пиърс Чарлз де Лейси Махони, известен като Пиърс О'Махони се ражда на 9 юни 1850 г. в Килморна, графство Кери в провинция Мънстър, югозападна Ирландия. Семейството му принадлежи на древен и много уважаван род, чиито корени могат да се проследят до крал Брайан Бору, който през 1014 г. побеждава Викингите в легендарната битка при Клонтарф и пръв прави опит да обедини разпъснатите ирландски кралства.

Пиърс завършва училището „Ръгби“ във Великобритания и през 1870 г. постъпва в колежа „Магдалена“ в Оксфорд. Според архивите на колежа, не е имал особено висок успех, няколко пъти е бил заплашен с изваждане от регистрите за различни провинения, а през 1874 г. по собствено желание прекратява следването си там. Според някои източници по време на престоя си в Оксфорд той взима участие в създаването на Дружеството за ирландска автономия, което е първото съведение за интереса му към управлението на държавата и ясно указва посоката на политическите му убеждения. През 1875 г. се дипломира със златен медал „Хейгард“ в Кралския земеделски колеж в Сиренсестър.

През 1881 г. британският Парламент въвежда Закона за земята, чиято задача е присъждането на справедлива рента и условия по арендата за фермерите, и създава Поземлена комисия, която да следи спазването на разпоредбите по закона. През ноември същата година Пиърс О'Махони става помощник-комисар към Поземлената комисия. След пет години е избран в парламента от окръг Северен Мем като член на Ирландската парламентарна партия. Работи като съдебен адвокат, а известно време е и един от директорите на „Айриш дейли индиендънт“. През всичките 17 години работи в политиката О'Махони е неуморен застъпник на каузата за автономност на Ирландия. Когато през 1892 г. Британското правителство осъжда на тежък затвор гвама фенианци, замесени в производството на динамит, в реч пред парламента той казва следното: „Не може с хората, гори и га са ирландци, да се отнасяме като с кучета, без да предизвикаме съпротива и желание да се отвърне на удара. Един от уважаваните колеги от противниковата страна каза, че държавната измяна е най-тежкото престъпление. Така е, но само ако държавата е свободна. Ако държавата

е подтичническа, неморална и корумпирана, държавната изменя не е престъпление. Тя е гостойство. Достатъчно съм стар и помня акостирането на Гарибалди. Няма коронована глава, която да е била посрещана по-възторжено от английския народ. Нима той не бе обвинен в държавна изменя? Нима не одобряваше политическите убийства? Вие се ужасявате, че се осмелявате да хвалим хора, виновни в държавна изменя. Ами в Гърция, в България, в Италия, навсякъде за Вас те са герои, само не и в Ирландия.” Осем години по-късно, в знак на несъгласие с правителствената политика спрямо страната му, отказва да приеме почетната титла „Заместник-лейтенант на Ирладия и Мирови съдия за графства Килдеър и Уиклоу” и връща ордена „Кавалер на Британската империя”.

През 1887 г. Пиърс О’Махони сключва брак с Хърън Луиз Кол, следващата година се ражда първият им син Пиърс Гън, а след четири години в Неапол изва на бял свят и вторият – Дърмот. След смъртта на Хърън Луиз през 1901 г. той се жени за своята първа братовчедка Алис Джейн. Разказват, че бил изключително строг баща, а отношенията със синовете му – трудни и противоречиви. Липсата на топлота в общуването с най-близките му хора и вероятно нуждата да се грижи за децата са едни от посочваните причини за решението му да се отправи към България и да основе сиропиталище там. Според други, при контакти си в парламента с известния българофил Уилям Гладстон, той има възможност да се запознае със съдбата на България, и най-вече със съдбата на македонските бежанци, подложени на невъобразими жестокости след потушаването на Илинденско-Преображенското въстание.

Каквито и да са били мотивите му, на 10 декември 1903 г. Пиърс О’Махони и съпругата му поглеждат с парахода „Messenger Maritimes” от Марсилия към Цариград, три дни преди настъпването на 1904 година пристигат в София.

О’Махони се среща със Софийския митрополит Партеней и споделя намерението си да основе приют на името на свети Патрик за децата на пострадалите македонски бежанци. С енергичната подкрепа на Негово Високопреосвещенство се създава комитет, на това време със задачата да превърне тази доблестна идея в действителност. Заедно със самият Митрополит в комитета се включват

Архимандрит Йосиф, Борис Мандушев, г-р Иван Георгиев, Екатерина Каравелова, Лидия Шишманова, Султана Рачо Петрова, Пиърс О'Махони и проф. Д. Агура.

„Нашата преса не остана безчувствена предъ хуманните намерения на г. О'Махони. Между другите вестници в „Дневникъ“ и „Вечерна Поща“, чито редактори не закъсняха да видятъ почтения ирландецъ и да узнаятъ отъ него цѣльта на идването му, изказаха въ колоните си най-сърдечните чувства и настърчиха филантropa въ неговото благородно дѣло.“

О'Махони закупува и ремонтира гвуетажната сграда на ъгъла на бул. „Македония“ №34, срещу Руски паметник (зад днешния хотел „Родина“, до църквата „Покров Богородичен“). Снабден с нужните му сведения, предоставени от Министерството на Вътрешните Работи, „добрият старец“ се отправя въ търсене на деца-сирачета, на които да осигури подслон. През Пловдив, Пазарджик, Варна, Бургас, Самоков, Дупница и Рилския манастир, без да обръща внимание на разкламеното си здраве, лютата зима и „острия вятър, който му изстудяваше ушите“, до края на февруари 1904 г. ирландският филантроп събира първоначално 30 момчета на възраст между 7 и 12 години, за които ще се грижи всеотдайно въ следващите пет години, а за някои от тях – до края на живота си.

В речта си при освещаването на „Свети Патриций“ той призовава към щедростта на българите, чиито дарения ще подпомогнат продължаването на започнатото от него дело. Приходно-разходните документи на сиропиталището за периода 1 март 1904 г. – 1 март 1905 г. обаче подсказват, че призовът му не е получил желания отклик. С изключение на малки суми, част от които дарени от Македонското женско благотворително дружество „Милосърдие“, служещите в Софийския арсенал и г-р Иван Шишманов, по онова време министър на просвещението, издръжката на приюта се поема предимно от Пиърс О'Махони. Нещо повече, освен сумите, похарчени при купуването, ремонта и

обзвеждането на къщата, предвидените средства за поддържане на сиропиталището през първата му година, г-н О'Махони попълва и появилия се в бюджета недостиг от няколко хиляди лева. Положението не се променя особено и през следващите години.

С помощта на със съпругата си Пиърс спазва дадено обещание. Не само осигурява подслон и нормално съществуване на децата, изпраща ги в различни училища според интересите им, а също им дава възможност, ако пожелаят, да вземат фамилното му име за свое. Дико Руслев О'Махони – един от неговите питомци, си спомня: „О'Махони бе жив образец на човешина и добронамереност, на търпка последователност и акуратност. Той бдеше стриктно да се спазва програмата. Никога не повишаваше глас, но и никога не се примиряваше с пропуските и нарушенията на вътрешния ред. Неотменно присъстваше на молитвата преди лягане и ако не погадеше ръка на някое дете за „лека нощ”, означаваше, че възпитаникът се е провинил в нещо през деня, което друг път не трябва да се допуска.“

Д-р Атанас Благоев Филип, един от онези, които последват своя фада (мамко), при завръщането му в Ирландия, разказва следното: „С Пиърс О'Махони живях заедно цели 28 години. И досега пазя за него най-добри спомени, които докато съм жив няма да се заличат в паметта ми. О'Махони беше типичен ирландец: благородна осанка, висок, строен и много красив. Като всеки истински потомствен ирландски благородник се обличаше елегантно и с вкус. Говореше на хубав оксфордски акцент, останал от годините, когато е бил студент. Беше човек с достойнство и чувство за чест.“

През 1905 г. съпругата на О'Махони – Алис, се разболява от рак и умира. Погребват я в Ирландия, изпращането ѝ на гара София дълго време се помни като изключително събитие, а на гроба ѝ поставят камък, понесен от манастира „Света Троица“ край Банкя. Пиърс продължава да изпържа сиропиталище „Свети Патриций“ и да се грижи за сираците на свои разноски, а през същата година построява за тях вила в Костенец.

Несъгласен с решението на цар Фединанд, с когото гомогава е поддържал топли отношения, да включи Княжеството на страната на Германия през Първата световна война, ирландецът заминава за родината си и никога повече не се връща в България. Никой от българските индустриси, интелектуалци или държавни мъже не продължава делото му. След време сградата, в която се е помещавал приютът, е разрушена. Децата, пораснали под неговите грижи, поемат по своя път. През 1909 г. Атанас Филипов, Димо Стоянов, Евтим Иванов и Сокол Соколов тръгват за Ирландия със своя осиновител. Тези, които остават в България и запазват фамилията О'Махони, по време на комунистическия режим са принуждени да се откажат от нея.

За Димо Стоянов и Сокол Соколов сведенията са много малко. Двамата се преселват в САЩ, там следите на Димо Стоянов се изгубват, а за Сокол Соколов се знае само, че умира от туберкулоза.

Атанас Филипов завършва „Тринити колидж“ в Дъблин и защитава докторат по медицина. Работи като лекар в Кения, Англия, а през последните две десетилетия от живота си се установява в Кипър, където почива през 1993 г. на 101-годишна възраст.

Евтим Иванов се дипломира в Земеделския колеж „Албърт“ и става управител в имението на О'Махони. През 1912 г., по време на Първата Балканска война, заедно с Атанас Филипов се връщат в България, работят към Червения кръст и участват в бойните действия при Одрин. До смъртта си Евтим се опитва да поддържа връзка с останалите сираци. През 2003 г. неговият син Иван Иванов идваш в България. Не говори български, но се гордееш с корените си.

Пиърс О'Махони умира на 31 октомври 1930 г. Погребан е в двора на църквата в Балинъор, в гроба на първата му съпруга Хелън, а на надгробната плоча са отбелязани само името и датите на раждането и смъртта му, едва различаващи се върху камъка. По пътя до гробището го изпращат само Евтим Иванов и работници-

те от имението, защото последната му воля е „приятелите отдалеч да не бият път в това лошо време“.

Големите ежедневници поместват кратки некролози. Националният комитет на Македонските емигрантски организации изпраща на Дърмот О’Махони съболезнователно писмо:

„С дълбока скръб узнахме за смъртта на Вашия многоуважаван баща.

От името на македонските емигранти в България, както и от името на нашите потиснати братя, които не могат открито да Ви изразят своето съчувствие, Националният македонски комитет Ви изказва най-искрени съболезнования и Ви уверява, че признателните македонци ще запазят в себе си завинаги незабравим спомен за изключителното благородство на Вашия баща и пламенната му симпатия към каузата на потисната Македония. Приемете, уважаеми Господине, нашите искрени почитания.“

В София има площад, носещ името Пиърс О’Махони, но ако попитате някого дали знае нещо за него, евва ли ще получите утвърдителен отговор. Евва ли ще получите такъв, ако зададете същия въпрос и в Ирландия. Няма издадена биография, информацията за живота му е всъщност доста осъкъдна и може да бъде открита предимно в Националната библиотека и Националния архив на Ирландия, и то ако бъде целенасочено потърсена.

Пиърс Чарлз де Лейси О’Махони, баронет на графство Кери няма кръвни наследници.

Исторически закономерно и предвидимо, по завоите на дългите пътища на сърцето, или просто по прищаявка на съдбата, днес името му носят потомците на неговите осиновени деца. И те са българи.

В текста са използвани цитати от книга:

„Пиърс О’Махони – един ирланец в България“, автори: Мария Спасова, Шеймъс Шортнал; превод: Огнян Стоицов, Васил Атанасов; издател: „Аксиор – Мрежови системи“, 2002 г.

МОРЕТО НА СЪЗНАНИЕТО

Маргарита **Друмева**

„Жълтата къща, с жълти орхидеи в градината, с еркери и две жълти кули, които някога бяха облечени в цинк. Сега цинкът е безкрайно овехтял... На горния етаж някога бе живял скулпторът Павлов. Павел Павлов. Съвсем обикновено име. С полковника се запознах чрез скулптора. А със скулптора Павлов ме запозна една общо изтърпяна неправда“...

Владимир Свинтила,
„Морето на съзнанието“, новела

Има такива хора и произведения на изкуството, които си е истински късмет да срещнеш в началото на животейския си път. Те са като пътешественици и спътници, преобъръщат представи и поставят основите на личността, тъй щото идете проникват във всеки жест и всяка крачка оттук напамък. Така и аз срещнах Владимир Свинтила в невинната си 20-годишна възраст чрез малкото книжле с новели „Милионерите на София“. Една от тях – „Морето на съзнанието“, толкова дълбоко се вряза в мен, че и днес я нося като сандъче със съкровища в дълбокото на душата си. Полковникът и скулпторът Павлов, посветени на усилията да проникнат в „морето на съзнанието“ на сляпо-глухо-нямата Вяра, с която е възможен един-единствен контакт – сегиността, да ѝ покажам рибата, сървото, слънцето, движението, да я научат да говори и пише, да ѝ разкажат за прабългарите,

Семейството
на Г. Николов-Свинтила

които преди столетия преминаха Дунава върху уморените си коне. Скулпторът Павлов оставя зад гърба си суетните псевдоинтелектуални разговори за смисъла на изкуството и „замръзналата в камъка музика“, завинаги престава да се интересува от световната слава, която би му донесъл страховитият му талант. Вместо това се превръща в демиург на цялата Вселена в служба на малката Вяра, изработвайки простички предмети от камък и сърво, за да ѝ покаже, че в света освен нещата, съществуват и образи на нещата, че има жива риба, но и тракава, направена от сърво, които са подобни, но с тази разлика, че в едната няма живот. И там, в жълтата къща с жълтите орхидеи в градината и въвете жълти кули, облечени в цинк, момичето изрича за пръв път със своя странен гърлен глас: радост, доверие, любов...

„Какво е глухо-нямата преди да познае света?“ – пита я следователят.

„Буря от скръб... Среща на всички бесове и демони... Чаша със сълзи... Сега вече тя знае, че е човек“ – отговаря Вяра и започва да танцува с жълтата си рокля, тананикайки музиката, която звучи само в нейното „море на съзнанието“, в нейната вътрешна Вселена.

И покато всеки ден, в продължение на години въвамата с неистови усилия градят мостове и прокарват път за светлината в мрака на „морето“, някъде отвън, в кварталната градинка, само с едно движение на ръката, само в един миг, някой отнема човешки живот...

Тогава, на 20 годишна възраст, нямаше как да знам, че тази история, може би не толкова страшна и крайна, ще се случи и в моя живот и ще се наложи да направя избора: суетата на света и славата или посветеността на едно дете, за да бъде изведен от мрака на

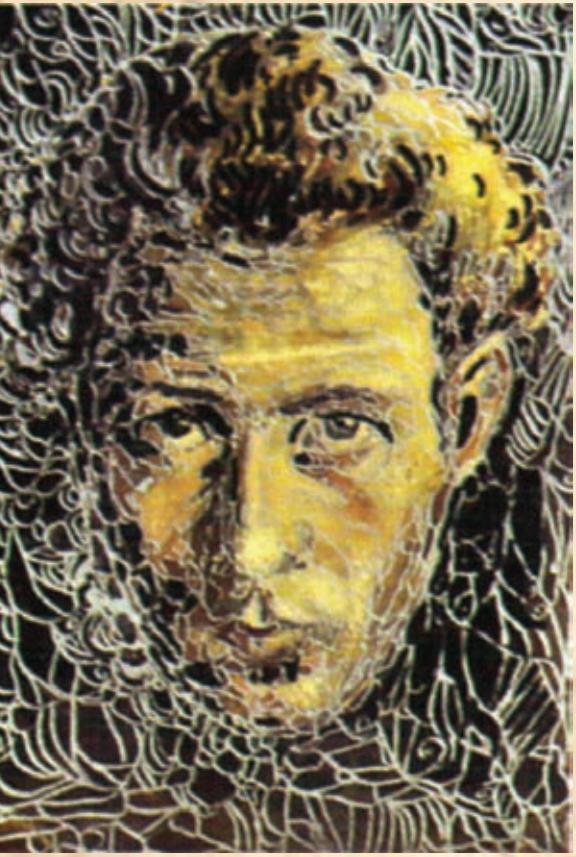
„морето на съзнанието“. Вече бях готова за този избор. Човекът е по-важен от проектите за величие, а радостта от грижата за другия е неизмеримо по-гигантска от радостта, която дава суетата...

Затова името Владимир Свинтила има много специално място в мен и всяка среща с него в печата е предизвиквала в мен удивление. Все едно, че съм застанала на брега на едно море, пълно със смисъл, необятно, властно, изрисувано сякаш с акварел; на дъното му лежи страдание, Вяра в Христос и един необхватен интелект, който прониква във всичко и свързва всички неща в Едно – ружите изпод глемата на българските майстори- занаятчици и духа на античността в Аминските музеи; Чардафон Велики и Бай Ганьо; лицето на Горгоната и човекоубийството в комунистическите концлагери; красотата в картините на Владимир Димитров – Майстора и молитвите на Илия Бешков и Аманас Далечев; раят на аминските дворчета и адът на Вързания Гъливер сред тържествуващите лилипути... Този наглед подреден свят, който виждат очите му, излиза изпод перото му разнищен до дълбокото, разпарчатосан на мънички детайли и събран отново в една нова реалност, понякога омекотена от любовта му към уникалността на личността и таланта, светла поради светлината на хората, за които пише; понякога в тъмни краски поради болката за българите от „изгубеното поколение“; гневна поради предателствата на нагаждашите се към новото време мъже или устремена към светлината на мечтания свят, в който господар е чистата съвест, интелектът, грижата за близкиния.

„Моят основен стремеж е да предизвикам основен обрат в културния живот на страната. Бях се пригот-

Гимназията

Автопортрет

Вил да пиша една много интересна и нужна статия, но внучката реши друго. Тя умира да играе с мен и умира за моите приказки – „Много са хубави“ – казва. И аз измислям нови и нови... (Из Дневника)

Вероятно само близките нему хора знаят кога за пръв път Владимир нарича себе си Свентила, по името на Вестготския крал, живял през 7 век. И как тaka на 23-годишна възраст е обвинен от комунистите в „шпионаж в полза на Англия“. След продължително следствие и 20-дневна инквизиция, когато младежът е държан без сън, е изпратен в лагера на смъртта „Богданов дол“ (близо до мините на Перник) за една година. Баща му още през царска България е ръководител на службата за сигурност на нелегалната комунистическа партия, но синът не споделя неговите убеждения. Даже баща му не е могъл да го спаси...

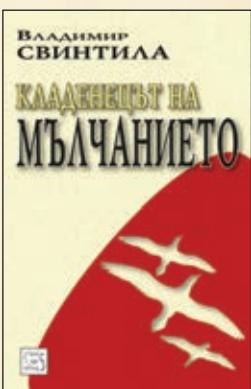
„Напускайки концлагера „Богданов дол“ преди около четиридесет години, обещах на приятелите си, че ще напиша книга за нашите преживявания. Четири десетилетия отлагах. Сега, на зряла възраст, се връщам към ония преживелици на младостта...“

„Кладенецът на мълчанието“ – книгата за живота и хората в лагера, излиза през 1991 г., и – въпреки всички лозунги за свободата на словото и личността – силно цензурирана. През 2009 г. Деян Енев ще сравни „Кладенецът на мълчанието“ с „Архипелаг Гулаг“ и ще постави Владимир Свентила до титани като Солженицин. Самият автор определя книгата си като пси-

хологическо изследване на концентрационния съят, като изучаване социологията на сталинизма. Ето какво пише в нейния предговор:

„Има такъв един кладенец на мълчанието, един бунар. В другите кладенци каквото извикаш, думите ти се връщат. А в този кладенец, в този бунар на мълчанието, каквото да извикаш, думите ти остават. И се трупат думите в този бунар. Но ще го деш ден по Воля на Господа, по Вашему, на Аллаха, по нашему, когато кладенецът ще върне изречените над него думи. И тогава ще проговорят Вековете. Защото по Волята на Господа-Бога, по Вашему, на Аллаха, по нашему, истината не може да остане скрита от човечите“... (Акиф ефенди)

Няма такава мяра, с която да измерим какво е взела тази една година от живота и личността на Владимир Свintila и всички останали, които са били затворени там, нито пораженията, които „червеният тайфун“ нанася върху психиката и душевността им. До края на живота си писателят, публицистът, преводачът ще си остане отярен антисъвист и дръзките му думи и дела ще привличат вниманието на пазителите на идеологията. След излизането си от лагера учи за кратко медицина и режисура. Следва романска филология и право в Софийския университет, където се дипломира през 1952 г. Като студент превежда част от „Моята Борба“ на Адолф Хитлер – дръзко начинание за „онова време, когато битките на идеите бяха почти невъзможни“. През 1956 г. превежда Шекспировите „Сонети“, на следващата година – „Песни и поеми“ на Робърт Бърнс – блестящи преводи! Вероятно пак само най-близките му знаят с какво отново е предизвикал гнева на блостителите на реда – та нито в сонетите на Шекспир, нито у Робърт Бърнс може да се открие

и сянка от антикомунизъм. Все пак Държавна сигурност непрекъснато следи стъпките му и през същата 1957 г. го въдворява в психиатрията. Отново продължително безсъние, преумора, физически изтезания, глад, медикаменти, електрошокове... И оцеляване. Благодарение на силата на духа, личните ценности и познанията на Свинтила за аналитичната психология на Юнг и Фройд. За 7 месечните си пребивавания там Владимир Свинтила разказва в „Лицето на Горгоната“, издадена след смъртта му (2010 г.).

През периода 1957-1959 г. работи като редактор във В. „Народна култура“ и в издателство „Български художник“ (1960-1964). През 1969 г. става драматург в Театъра на Въоръжените сили, после работи като редактор във В. „София-њоз“ (1969-1971) и е заместник-главен редактор във В. „Софийска правда“ (1974-1977). Междувременно сътрудничи с литературнокритически и публицистични статии, рецензии, есета и студии на български и чужди Вестници и списания – „Сенчъри“ и „Таймсъ в Индия“ (Индия), „Унидаг“ (Перу), „Нева“ и „Всесвят“ (СССР), „Ревиста джеографика универсал“ (Бразилия), „Тайги“ (Финландия), „Бюлетин на ЮНЕСКО“ (Париж) и гр.

Владимир Свинтила е автор на много статии, които никога не виждат бял свят през годините на социализма. Останалите често биват цензурирани. Пише по проблеми на изобразителното изкуство, театъра, киното, литературата, преводаческото изкуство. Основната част от публицистичното му творчество е посветена на българските национални традиции, на народознанието и народопсихологията. Свободно владее италиански, френски, испански, английски, немски, старогръцки и латински език и е един от малцината

българи, които работят със специфичните особености на изчезнали древни езици. Превежда стихове, проза и драми от италиански, френски, испански, английски, немски, старогръцки и латински език, между които драми на Шекспир, Бърнард Шоу, Дж. Пристли, Дж. Осбърн. Автор е на повече от 4 хиляди публикации в печата, 20 книги, една пиеса „Прометеј в Кипър“ (1960 г.), киносценарии за научно-популярни филми: „Изкуството на Сиена“, „Златът Бояджиев в Пиринския край“, „Българска народна керамика“ и гр. Посвещава книги на Асен Грозев, Васил Бараков, Андрей Николов, Борис Ангелушев, Веселин Стайков, Васил Захариев и Владимир Димитров – Майстора. През 1975 г. пише „От светкавици озарени“, през 1977 г. – „Длета и ружи. Разказ за занаятите“. Следват „История на Самоковската иконописна школа“, „Грифонът на химерата. Българската душевност през Възраждането“.

След смяната на политическия режим през 1989 г. Владимир Свинтила продължава да бъде изявен публицист. В своите многобройни статии и есета изразява своята категорична антикомунистическа позиция. Той сякаш е в непрекъсната опозиция – и на преименувалите се комунисти, и на новите псевдodemократи; еднакво чужд както на социалистическата идея, така и на онова, кое то се опитва да бъде назовано като демокрация. Първите няколко години след промените у нас българската интелигенция говореше много в медиите, ентузиазирана от мечтата за по-добро бъдеще, участваше активно в политическия живот и извади на светло тайните писания от чекмеджетата. Това беше времето, когато Йордан Радичков и Валери Петров говореха от трибуната на Народното събрание и призоваваха депутатите за цивилизованост и повече човешина. Скоро след това

Трима

интелигенцията се отдръпна, поразена от надигашата се страшна посрещвеност и грабежи – говоря за оная интелигенция, която беше запазила съвестта си непокътната от алчността. Защото другата се нагоди към новото време и забрави името си, без значение дали остана в България или се качи на първия самолет за цивилизования свят...

През 1990 г. са издадени книгите на Владимир Свинтила „Куциян“ и „Спомените на джебчията“, а „Лицето на Горгоната“ е отпечатана през 1992 г. Т. нар. „български преход“ е синтезиран в Дневника на Владимир Свинтила. Той е толкова образен, толкова реален, че нищо не може да се прибави. Ето откъси от него:

21.12.1990 г. В 6 ч. се наредих за мляко – но не докараха. В 7.30 хванах пътя да търся тая фирма „Левски“, която предлага мляко по 1,50 лв. Имах шанс, попаднах на човек от предприятието.

22.12.1990 г. Бях на богослужение в „Св. Седмочисленици“. Пред Вратата просееше стара жена с две патерици. Дадох ѝ 50 ст. После се засрамих, излязох и ѝ дадох още 1,30 лв. После се засрамих отново и излязох да ѝ дам още 5 лв. Тя се втренчи с невиждащите си очи в банкнотата – очевидно не можеше да повярва. Казах ѝ: „Давам Ви ги, господко, за да не стоите дълго тука на Вятъра“. Тя обеща да не стои много. Другите просяци седят вътре в преддверието. Но това явно е интелигентна жена, която няма опит. После се сетих, че трябваше да взема адреса ѝ и да ѝ помогна. Следващите дни ще я подиря пред черковата. Запалих свещи в „Св. София“ и в „Св. Неделя“. Господи, бъди милостив към нас.

24.12.1990 г. Сега комунистите плашат с военен преврат. И мнозина се страхуват. Хората са без каквато

и да била политическа просвета – те са напълно оглу-
пели. Нито Военна диктатура е възможна, нито каква-
то и да била руска намеса.

28.12.1990 г. Бих искал да имам днес един европейски
ден. Но немският център е затворен. Чужди книги комунистите все още не допускат...

30.12.1990 г. Оценката ми за казармите излиза вярна.
В казармите гладуват. В Ямбол една военна част е за-
плашила, че ще дойде с танковете си в София да се
нахрани.

31.12.1990 г. Реших едно – да не трепвам пред червени-
те. 45 години живях с пистолет, опрян в тила, и сега
още ще ме шантажират и заплашват. Във всички слу-
чаи ще се озъбя...

01.01.91 г. Състоянието ми не е лошо, но още имам от-
звуци от клеветата. Също като случайте на публично
оклеветяване – многобройни по времето на комуни-
стите. Но това са също така комунисти – по-ловки
само. Ако аз бях избягал, щяха да унищожат цялото ми
семейство. И това на сестра ми...

05.01.91 г. Давам си сметка, че трябва да скъсам вът-
решно с много неща, гори с политиката. Естествено
ще пиша и ще правя партията, но вече без вътрешен
ангажимент. Вътрешният ми ангажимент ще бъде
само с Бога. Бях на богослужение в „Св. Седмочислени-
ци“. Господи, благослови ни.

07.01.1991 г. Колко много неща изостават поради игри-
те с внучката. Тя ми повтаря: „Пакостите са по-важни
от статиите“. И така, ние играем...

11.1.91 г. Всички грешки почват с баща ми, с неговата
коммунистическа партия. Той умря разочарован. Но това

1943 г.

С Недко Кръстев, скулптор. Карлово

не значи нищо. Баща ми жертва всичките си възможности за „революцията“. Вината продължава с майка ми. Тя всече ги знаеше какви са, но не намери сили да скъса... Аз трябваше да скъсам. Но не беше лесно. Скъсах през 1939 г., станах ратник. Но и това не стигаше – оставаше тумбата на родата, която постоянно трошеше атмосферата край мен... Сега от миналото ми с комунистите се явяват кошмари. Те още ми държат сметка, заплашват ме, уговарят ме. Но аз тук слагам край на всяка тяхна роля в живота ми. Ако излязат с шантажи, ще отговоря.

18 ч. Четох В. „Демокрация“. СДС-то се разпорежда с неугледните ни събини, както намери за добре. Тия престъпници застават зад правителството, което и комунистите не правят... Водя борба в себе си, за да не стане всичко около мен безсмислено.

10.01.1991 г. Нападат ме опасения: какво ще стане с книгите ми, със статиите ми. Очевидно литературната ми работа трябва да бъде съпътствана от полит. борби.

12.01.1991 г. Сега си давам сметка, че 40 години аз не знам какво е общество. Живял съм като гивак и само спомените са ме научили. Колко е добре да имаш дом, приятели, познати, да ходиш при роднини. Всичко това е било изхвърлено. Мисионерът при хентентотите е имал по-добра обществена среда от мене. Майко Божия, закриляй ни

16.01.91 ...готвят високи цени без да либерализират пазара. Престъплението на СДС е по-страшно от това на комунистите. Тия идиоти не искат приватизацията... Готовят и обмяна на парите. Остава пътят на въоръжената борба.

Безпричинна тревога... Може би това е общата картина на живота ми, който никога не е бил спокоен. Но четенето на Евангелието или на „Подражанията на Христа“ внася покой в душата ми. Нау-Вече молитвата в черкova, паленето на свещите, тяхната светлина... Господи, дай ми твоята утеша. Света Богородице, закриляй ме.

17.01.1991 г. Днес цял ден с разкъсани нерви... Военни-те действия срещу Ирак почнаха. Това е безумен конфликт със света на Ислама. Вероятно тази война ще отвори вратите на Китай към Средиземното море.

Вечерта. Прогнозите ми за Ирак излизат верни. Америка обяви война на ислама. Първата намеса на Китай (предвидена от мен). България се намира на брега на мохамеданския океан.

20.01.1991 г. Сутринта леко кризисно състояние. Станах и написах две малки есета за радиото. За Езра Паунд и за Упоритите... Остава ми грижата за утре. Ще сваря ли да взема мяко в стопанството.

Мисля си колко странно върви животът ми. След един нервен пристъп и преги поредната домашна кавга аз написвам статиите си. И после се скитам по редакциите, отбивам се в някоя черкova, моля се. Изгубил съм оригиналата на „Черния роман“. Имам само второто копие и защастие един ксерокс.

Какво имам да завършвам:

1. От Маркс до Христа.
2. Шапка крътенка (няколко разказа).
3. Писма от Атина (редакция).

сп. Жар 1970 г

Атина - откриване на изложбата
на Д. Казаков-Нерона

4. Крадци на автомобили.

Платото и Черният роман са готови. Освен това:

1. Нашите народоведи.

2. История на българската психика. 1650-1900 г.

3. Книга на промените.

Книгата за стара София е готова. Остава да напиша: „Черната река“ и „Зададе се облак тъмен“. Ако имам пари за преписи и здраве, ще ми стигнат две години. „Крадци на автомобили“, не мога да намеря ръкописа. И първият екземпляр на Черния роман. По дяволите! Ръкописите ми станаха много, трудно е съхраняването им.

В това време е създаден Съюз на репресиралите, в който влизат пострадали от десницата. Владимир Свintила решава да не членува в него, защото е „казионен“ и „по всяка вероятност в ръцете на комунистическата агентура“, който „не може нищо, не знае нищо, не пре-дявява никакви искания и не дава никому нито закрила, нито надежда“. „Белегът „репресиран“ стана търде неопределен“, счита публицистът. И той продължава да се чувства „враг“.

Сега, осем години след „промената“ ние можем да установим следните елементарни истини: между националисти, монархисти, десничари и земеделци и социалдемократи не може да се образува никакво единство. Една илюзия е, че като бяхме заедно на концлагерите, ние се приближихме един към друг политически. След лагерите дойде реабилитацията на земеделците, които повечето станаха „активни борци“ и получиха „национални пенсии“. Дадоха им пари, служби и имоти. Ние си останахме „враговете“.

Запомнящи се и изключително ценни ще останат книжите на Владимир Свintила, свързани с културата –

„Писма от атинските музеи“ и „Захари Стоянов. Опум за социобиография“, издадени през 1996 г. След смъртта му (1998) излизат от печат «От Маркс до Христа» (2002), «Емлоги по народопсихология на българина» (2007), преиздадени са «Кладенецът на мълчанието» (2009) и „Лицето на Горгоната“ (2010)

Опумвам се да си представя този невероятен човек, който броши по редакциите с нова статия в джоба, потракващи с бастунче, облечен в „единственото си палтенце“, после влиза в черквата и се моли. Понякога се заседява в някое кафе, поръчва си коняк „Плиска“ и трескаво започва да записва впечатленията и мислите си. Лицето му е мургаво, може би затова някои са го наречали Мафъра. Не се е радвал на обич от мнозина... Дори понякога установява с удивление, че неговото писане безспорно твърде много хора. В Атина например Владимир Свинтила носи пълна с книги кожена чанта, от която вади някакъв труп, прави спрабки, взема бележки, пише.

Никога не съм подозирал, че такова поведение може да действа като взриб... Това е наистина странно. Макар че защо тък? Нима е толкова обикновено да отидеш в Атина, да влезеш в някой музей, за да разчлениш и после събереш епохите, да ги разниши и да поставиш всеки предмет и идея до други предмети и идеи, които се намират в другия край на земното кълбо? Та нали тук се събира „световният еснаф, отрицател на културата“! И най-естественият въпрос, който могат да ти зададат на улицата е: „Какво носиш в чантата? За колко го продаваш?

Самият Свинтила казва, че този смисъл е тъмен за него – непосветеният в новите обществени мистерии. Нищо чудно, че неговото писане гразни точно този тип хора...

Атина 1979 г.

Но само Веднъж и само един човек в света се е опитал да си представи полукръглия оркестър, със скулптирания фриз пред сцената, със сцени от живота на Бакх-Дионис – от римската епоха, и тринадесетте хиляди граждани, седнали върху шестдесет и седем редици, зрители на Есхил, Софокъл, Еврипид и Аристофан, а после, на чаша атинско кафе в близкото кафе, трепкало да запише:

Аз съм в театъра на Дионис, и това ми действува по-силно от морето на Саламин, по-силно дори от елевзинския акропол с мегарона. Зад мен се издигат младите кипарици и ми е позволено да седна на една от каменните пейки и в паметта си да присъствувам на „Един в Колонна“. Това е друг дух, сходен, но и различен от този от саламинското море и от мистериите.

Енциклопедичните търсения на Владимир Свинтила, неговата ренесансова многостранна личност спира вниманието си най-вече върху българската народопсихология и културна история. Особено интересни са неговите размисли относно българското Възраждане, което той определя като „духовна борба с примитива, с наивистичното виждане“ в книгата си „Захарий Стоянов. Опит за социобиография“. Реформата на Христо Демирев, основаващият на Самоковската живописна школа, и раждащия се отечествен рационализъм, той сравнява с Лутеровата реформа, имайки предвид ранното развитие на рационалната философска мисъл по нашите земи. Защото личността на Захарий Стоянов се формира именно в епохата на наивизма и негов плод са „овчарските му гибомии“, както се изразява Пенчо Славейков. Но Пенчо Славейков е учил в Лайпциг и е чел Ницше, а Захарий Стоянов е пасъл овце и в неговата личност се отразяват

различни реалности – от времето на Каравеловия дядо Либен, през „преходните личности“ на читателя на апокрифи и на рационалния човек, който твори нови литературни форми в съвършено модерен за времето си стил, и който „изживява една еволюция от обществен тип поне от едно столетие“.

У Захарий Стоянов тази въображателна способност ще остане цял живот – тя се изявява под вида на митотворчество. Захарий ще твори митове цял живот. Най-известни са митовете му за Ботев и Чардафон. Но те далече не са единствените. Огромното почитание, което носим и до днес за баба Тонка, е негово дело. Магическият образ на Бенковски е създаден от него. И малцина са успели да прибавят към създадения от него литературен портрет нещо свое и ново...

На Беба

Владимир Свентила често споделя, че се интересува много от живота на големите български автори, че мнозина софийски интелектуалици са живели в дома му. Елин Пелин например – къщата на Свентила е първата му софийска квартира, а при него са извани на гости Пенчо Славейков, г-р Кръстев, Димитър Бояджиев, П. Ю. Тодоров. Кирил Христов също е живял в дома му; тогава е пишел страничка по страничка своите събрани се впоследствие 40 тома дневници... И докато другите са ги изучавали само според христоматиите, Владимир Свентила е присъствал в бита и интимните моменти от живота и страданието им. Ето защо не е никак случайно, че неговите книги, посветени на тези хора, не са просто биографии, а нещо много повече – те проникват отвъд събитията в духовното море на съзнанието на всеки един от тях. Последната книга на Владимир Свентила – „От Маркс до Христос“,

разказва за трудния път на няколко български творци от атеизма към иконата на Христос. „Как и защо се случи това отдалечаване на литературата и християнството у нас; и защо нашата съвременна литература не само е лишена от морал, но и възюва с него?“ (Стоян Вълев)… Илия Бешков, Константин Петканов, Атанас Далчев, Яна Язова и техните вътрешни духовни битки. Трифон Кунев, който сам признава: „Заради Вярата в човека, ние загубихме Вярата в Христос. Чувайте, там, в замворническата килия, аз се научих отново да се моля“ „Изгубеното поколение“, след толкова години насилиствен марксизъм и атеизъм, отрекли страданията на Христос и пътя на апостолите, отново намира себе си.

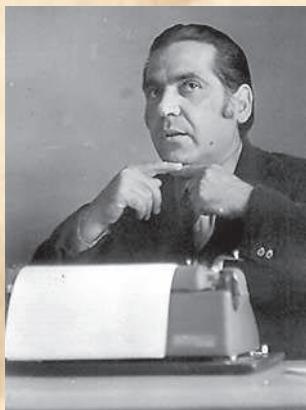
В нашето поколение материализъмът и атеизъмът претърпяха завинаги своя крах. Това е смисълът на книгата. Тя говори за едно постижение, което ще остане за всички. Ние сме поколението, което се завърна при Светата наша Православна Църква по дългия и труден път на покаянието.

За съжаление в биографиите на много български интелектуалици и духовно значими люде присъства гаврама и издевателствата над тях.

Стига се дотам, че да бъдеш интелектуалец в България е престъпление. Вътрешният живот на интелектуалния тип представлява мрачна съдба до такава степен, че родители,

близки и приятели почват едно бдение върху младите да нямат увлечение в интелектуалните професии. Оттам българската идея, че образоването трябва да създава само практичесни хора, homo faber, без теоретична мисъл, което е един пълен абсурд... Настъпва една средновековна самота за интелекта...

И все пак... В онова тъмно „море на съзнанието“ на нямо-сляпо-глухотата настъпи просветление. Благодарение на човешки усилия, колкото и да ни се струват нечовешки. Колкото и да ни се струва каузата предварително изгубена. Колкото и да не можем да си представим пътя... Значи е възможно да се намери брод там, където няма брод, и да се открие светлина там, където няма светлина, и да се гради общност там, където няма общност. Въпрос на Воля, Вяра и дух. И да не стреляме по ангелите си...

Митрополит Иларион (Алфеев)

„Във всяка
музика е Бах”...

Bмузыката на Бах има нещо универсално, Всеобщо, Всевомашо. Както е написал поетът Йосиф Бродски, „Във всяка музика е Бах, Във всяки от нас е Бог”. Бах е явление от Всехристиянски машаб. Неговата музика е с извънконфесионални граници, тя е икуменична в най-исконното значение на думата, понеже принадлежи на Вселената и на всеки неин гражданин.

Бах може да бъде наречен православен композитор, понеже през целия си живот той се е учил правилно да слави Бога: своите партитури украсявал с надписи като „На единия Бог слава” (Soli Deo Gloria), „Иисусе, помогни” (Jesu, juva), при което тези надписи били за него не словесни формули, а изповедание на Вярата, преминаващо през цялото му творчество. Музиката за него била богослужение¹. Бах бил католик в същинския смисъл на това гръцко понятие „католикос”, означаващо „всесял”, „всебищ”, „вселенски”, тъй като той възприемал Църквата като вселенски организъм, като своеобразно Всеобщо славословие, изпращано към Бога, и своята музика считал само за един от гласовете в хора на тези, които възпяват Божията слава.

Разбира се в продължение на целия си живот Бах оставал верен син на собствената си църква – лутеран-

ската. Впрочем, както отбележва Алберт Швайцер, истинската религия на Бах не било лутеранството, а мистиката². Музиката на Бах е дълбоко мистична, защото е основана на опита от молитвата и служението на Бога, който излиза извън конфесионалните предели и се явява общочовешко достояние.

Както всеки пророк, в своето отечество и в своето време Бах не бил истински оценен. Познавали го като великолепен органист, но никой не осъзнавал неговия гигантски композиторски мащаб. Тогава по цяла Германия гърмяла славата на Карл Филип Телеман – композитор, чието име днес е почти неизвестно. Цяла Европа тогава се възхищавала на Хендел.

След смъртта си Бах бил почти забравен. Изгаденото посмъртно „Изкуството на фугата“, най-великият шедъвър на композиторското маисторство, произведение с безмерна духовна дълбочина, се оказало непърсено на пазара: на сина на Бах, Карл Филип Емануил, не се удало да продаде по-вече от тридесетина екземпляра; в края на краишата се наложило да се продаде на търг и матрицата за самото издание, за да се покрият загубите от него³.

През XVIII век именно Емануил Бах бил считан за велики композитор, докато за съчиненията на неговия баща – Йохан Себастиан – знаeli малцина⁴. Разказват, че Венъж Моцарт се оказал в църквата на св. Тома в Лайпциг

по време на изпълнението на мометите на Бах. Чувайки само няколко такта от баховата музика, той извикал: „Какво е това?“ и целият се предвърнал в слух. След приключване на изпълнението поискал да му покажат всички партитури на Бах. Партитури не били намерени, но се намерили гласове. И ето Моцарт, разположил гласовете на колене, в ръце, по столовете, започнал да ги преглежда, като не помръднал, докато не ги изчел всичките⁵. Влиянието на Бах безусловно откриваме в най-великото и най-проникновено произведение на Моцарт – Реквиемът. Впрочем, Моцарт бил едно от малкото изключения: за болшинството от музикантите на осемнадесетото столетие даже името Йохан Себастиан Бах било неизвестно.

Възраждането на интереса към Бах през XIX век е свързано преди всичко с името на Менделсон. „Този лайпцигски кантор е Божиеявление, ясно и все пак необяснимо“ – заявил Менделсон, след като се запознал с партитурите на произведенията на Бах⁶. Когато градескогодишният Менделсон през 1829 г. изпълнява в Лайпциг „Страстите по Матей“, това става истински триумф, истинско възраждане към нов живот за музиката на най-великия от композиторите, които някога историята е познавала. Оттогава Бах повече не бил забравян, и славата му с годините само нараства. Всички велики композитори след Менделсон, включително и Бетовен и Брамс, Шостакович и Шнитке, се обръщали

към Бах като към непресъхващ извор на музикално и духовно Вдъхновение. И ако през „галантния“ XVIII Век музиката на Бах, излязла от мода, била смятана за остаряла и скучна, то в XIX В. и в XX Век, а и днес, в началото на XXI Век, музиката на Бах както никога звучи съвременно.

Със своята дълбочина и трагизъм Бах е особено близък на човека от нашето съвремие, преминал през целия ужас и всички сътресения на ХХ Век и окончателно загубил Вяра във всички хуманистически опити за преобразяване на света без Бога. На човечеството му бяха необходими няколко века, за да осъзнае това, което Бах е създавал с цялото си същество: няма и не може да има на земята истинско щастие, освен едно – да служим на Бог и да възпяваме славата Божия.

Самият Бах се отличавал с дълбоко смирене и никога не е имал високо самомнение. За свое главно положително качество той считал трудолюбието. На въпроса как е постигнал такова съвършенство в изкуството, Бах скромно отговарял: „Налагаше ми се да бъда приложен. Който бъде толкова приложен, колкото аз, ще достигне същото“⁷. Бах винаги считал себе си за ученик, а не за учител. В детството и юношеството си на пламъка на свещите тайно от родителите си преписвал партитури от стари немски майстори, ходил пеша с километри, за да слуша свиренето на знаменития органист Дитрих Букстехуд. Но и в зряла възраст Бах не

преставал да преписва музиката на Палестрини, Фрескобалди, Телеман⁸, музиката на Бивалди и други италиански композитори, от които през целия си живот се учи на композиторско маисторство.

Бах живял в епохата на барока. Но музиката му не била обусловена от особеностите на тази епоха. Освен това, като композитор той се развивал в посока, обратна на онази, в която се развивало изкуството през неговото време. За епохата на Бах е характерно стремителното движение към секуляризиране, принизяване, хуманизация: на първо място все повече се издига човекът с неговите страсти и пороци, все по-малко място в изкуството се оставя за Бога. Баховите синове вече живеят в „галантния Век“ с неговото лекомислие и лекота. У Бах всичко е наопаки: с годините в неговата музика човешкото остава все по-малко, а божественото – все повече. В късната Бахова музика има повече от готиката, отколкото от барока: подобно на старите готически катедрали в Германия, тя цялата е устремена към небето, към Бога. Последните съчинения на Бах – „Музикално приношение“ и „Изкуството на фугата“ – окончателно ни отвеждат от бароковата епоха към времената на Букстехуд и Пахелбел.

И тук наближаваме към ключовия момент: изкуството на Бах не било „изкуство“ в съвременния смисъл на понятието. Кардиналното различие между изкуството на древността

и средновековието от една страна и изкуството на новото време от друга, е в неговата ориентираност: древното и средновековното изкуство е насочено към Бога, новото е ориентирано към човека.

Главният критерий за истинско изкуство в древността бил верността на традицията, вкоренеността в опита на предходните поколения. В новото изкуство главен критерий става неговата оригиналност, различността, неподобността на нищо от създаденото преди това. Бах стои на границата между тези две култури, две мирозрения, две противоположни взгледа за изкуството. И той безспорно остава част от тази култура, която била вкорена в традицията, в култа, в богослужението, в религията и която юната след Бах се откъснала от своите религиозни корени.

Бах не се стремял да бъде оригинален, не се опитвал с цената на всичко да създаде нещо иновативно. Всеку път, сядали пред ново съчинение, той най-напред си просвирвал съчинения на други композитори, от които черпил

възновение. Не се боял да заемства от другите теми, които нерядко ставали основа за неговите фуги, хорали, момети, канцати и концерти. Бах усещал себе си не като изолиран гений, надраснал съвременнициите си, но като неотделима съставна част от Великата музикална традиция, към която принадлежал. И тайната на потресаващата оригиналност, иновативност на не-

говата музика е именно в това, че не се отказвал от миналото, а се опирал на опита на своите предшественици, към които се отнасял с благоговение.

Бах бил човек на Църквата. Той бил не просто дълбоко вярващ лутеранин, но и богослов, който добре се ориентирал в религиозните въпроси. Неговата библиотека включвала пълните събрани съчинения на Лутер, както и произведения като „Истинското християнство“ от Арнгт – книгата, която в Русия през XVIII столетие са чели светителите Димитрий Ростовски и Тихон Задонски.

За лутеранството на Бах и неговото време може да се каже много, обаче главното, според мен, се заключава в следното. Много съвременни православни и католици са свикнали да мислят за себе си като за носители на църковната Традиция (с главна буква), а за лутераните и прочие протестанти като за представители на либералното, облек-

чено, полуцърковно християнство. В епохата на Бах нещата съвсем не стояли по този начин. Лутеранството исторически възниква като реакция на недостатъците на средновековната католическа Църква, които се възприемали като извращение на първоначалната чистота, строгост и ясност на християнската Вяра и църковната практика. Главен приоритет на лутераните било възвръщането на християнството към ранните християнски Векове. По множество причини това не им се отдало. Но била огромна тягата към традиционното християнство, към истинното християнство, към онова християнство, което, както считали Лутер и неговите последователи, било изгубено в средновековното католичесство. И лутераните създали своя Традиция, към която строго се придръжали в продължение на няколко века.

Един известен съвременен богослов, който на преклонна възраст премина от лутеранство към Православие, в книгата си „Бах като богослов“ изказва мнението, че ако по някаква причина днес всички поетически съчинения на Лутер са изгубени, то без особен труд бихме могли да ги възстановим по баховите партитури⁹.

Действително, Бах е обработил музикално повечето от църковните химни на Лутер. Именно тези химни са в основата на църковната традиция, която с такова усърдие съзиждали лутераните от епохата на Бах. И

самият Бах бил част от този съзидален процес.

Във времето на Бах светът вече започнал да се гвижи към пропастта на революционния хаос, който в периода от края на XVIII до началото на XX век обхваща цяла Европа. По-млад съвременник на Бах бил Волтер, хуманист и геист, прокламатор на идеите на Просвещението.

Четиридесет години след смъртта на Бах избухва Френската революция, станала първият от поредицата кървави преврати, извършени в името на „човешките права“ и отнесли милиони човешки животи. И всичко това се извършвало заради човека, който отново, както и в дохристиянските, езически времена, бил провъзгласен за „мярка на всички неща“. А за Бога като Творец и Господар на Вселената започнали да забравят. В революционния век хората повторили грешките на своите древни предци и почнали да възигат вавилонски кули – една след друга. И една след друга те падали и погребвали своите строители под отломките си.

Бах живял извън този процес, понеже целият му живот промичал в друго измерение. Той бил подчинен не на светския, а на църковния календар. За всеки неделен ден Бах бил длъжен да напише „свежа“ канцата, за Страстната седмица пишел „Страсти“ – по Матей или по Йоан; за Пасха съставял „Пасхална оратория“, а за Рождество – „Рождественска“. Именно с този ритъм на църковните празници, с ри-

тъма на свещените паметни възпоменания се определял и целият ред на живота му. Културата на неговото време се отдалечавала все по-далеко от култа, а той все по-дълбоко навлизал в дълбините на култа, в гълбините на молитвеното съзерцание. Светът все по-бързо се хуманизирал и дехристиянизирал, философите изобретявали теории, които трябвало да ощастливят човечеството; Бах възпявал Бога с песни от дълбините на сърцето си.

И ето, вече е ХХI век и ясно виждаме, че никакви сътресения не са могли да разклатят любовта на човечеството към Бах, както не могат да разколебаят любовта на човешката душа към Бога. Музиката на Бах продължава да бъде скала, в която се разбиват всички вълни на „житейското море“.

Бележки:

¹ Швейцер А., Иоганн Себастьян Бах, Москва, 1965, с. 121.

² там, с. 122.

³nak там, с. 315.

⁴nak там, с. 169-170.

⁵nak там, с. 171.

⁶nak там, с. 177.

⁷nak там, с. 114.

⁸nak там.

⁹ Pelikan J., Bach among the Theologians, Philadelphia, 1986.

Превод:
йеродякон **Петър Граматико^в**

Др е ск о п
ш а р е н о

Ралица Кръстева

Дреког

,**Шарено**т

ИЛИ ПЪРВИЯТ ФЕСТИВАЛ ЗА СВОБОДЕН ТЕАТЪР В БЪЛГАРИЯ

Първият фестивал за свободен театър у нас вече е факт. За няколко дни в средата на ноември, в различни точки на София, част от които бяха Червената къща, Арт хостел, Галерия Снежана и Театрална работилница Сфумато, независими театрали и свободнопрактикуващи актьори заявиха неувусмислено присъствието си. Обединени под момото „Яйца от свободни кокошки“, те демонстрираха, че свободен театър в България не само съществува, но и има свое място в културния живот на страната.

„Докато целият свят проместира срещу останали репресивни режими или настоява за смяна на глобалната икономическа система, ние правим мирен промест под формата на фестивал“.

Създадената преди три години Асоциация за свободен театър привлича около себе си независими актьо-

ри и формации, експериментиращи в областта на пърформънса и танца. Оттогава ACT не само организира четения и вечери на независимия театър, но и активно участва в обсъжданията на реформите в Закона за сценичните изкуства.

„Такъв фестивал на свободния театър отдавна трябваше да се случи“ – споделя режисьорът Веселин Димов, един от организаторите на фестивала. „Тъй като този процес на обединяване на независимата сцена в България малко със закъснение се случи в сравнение със страни като Чехия, Унгария, Полша, Литва. В тези страни независимата сцена отдавна се обедини и

има своя коридор за действие – начини за финансиране, конкурси, докато тук свободният театър започна от промяната.”

Един от акцентите на фестивала безспорно беше „Проехидно” – съвместен проект на актрисата Здравка Каменова и режисьора Гергана Димитрова от „36 маймуни”.

Сътрудничеството им започва по повод четвъртото издание на ПроТекст – „Произведено в България”, по време на което се ражда и самата пиеса. След представянето ѝ като пърформанс-четене в Природонаучния музей мината година, сега в стутио Suspacious се състоя първата ѝ постановка.

„Проехидно” дръзко и с намигане заплита няколко сложни линии, за да изправи един колебаещ се семеен учен – Воин, проехидната (снасящия яйца бозайник от Нова Гвинея, застрашен от изчезване) и всички останали, също толкова чудати персонажи, които се навъртат около тях, пред един-единствен въпрос: как Въсъщност продължаваме на матък?

Организация „36 маймуни” съществува от 2007 г. Публиката я познава именно с дългосрочния ѝ проект ПроТекст, в който екип от театрални режисьори разработва необичайния формат на „пърформанс-четенето” и всяка година представя първия предвод на български на подбрани заглавия от новата европейска драматургия. Категорично убедени, че съвременният театър може да пиша на всяка къде,

техните събития се случват в барове, фитнес зали, музеи, галерии и библиотеки, гори в мазета и коридори.

Ива Свещарова и Вили Прагер от „Брейн Стор Проджект” представиха в Народния театър авторския си пърформанс „Музей на хигиената”. Превъплатени в ролята на куратори в един измислен музей, те смело и с црония разсъждаваха по темата за „чистата раса” и по авангарден начин преобрънаха наопаку разбирането за това какво означава „хигиена”.

Друго запомнящо се събитие от програмата на фестивала беше мащабната международна танцова продукция на Дерида Денс „A.S.A.” с хореограф Живко Желязков – представена за втори път в България след премиерата ѝ в рамките на „Sofia Dance Week“). Това е първият български проект за съвременен танц, осъществен с международно участие и с подкрепата от Програма „Култура“ на ЕК. В него участваха изпълнители от България, Унгария, Литва и Южна Корея. (A.S.A. е абревиатура на Average Speed of Answer или средна скорост на отговор.) Концентрирано върху идеята за „кошата като бариера или вход“, чрез внушенията на танца и във взаимодействие с мултимедийна среда, представлението провокира способността ни да разпознаваме, изследваме и използваме собствената си интуитивност.

Като паралелно събитие към програмата на фестивала в „Червена-та къща“ беше реализирана излож-

Музей на хигиената

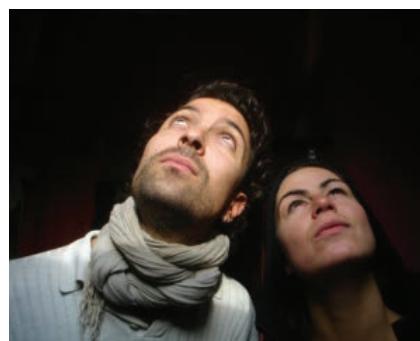
Праехидно

бата „Речник на свободния театър“. Тя дава публичност на разказите за развитието на свободната сцена в областта на изпълнителските изкуства в страната. Изложбата представи първата по рода си колекция от факти за съществуването на свободната театрална и танцова сцена в България от 1989 г. до днес.

15-те спектакли от София и страната бяха избрани и гласувани от самите участници и представляват Всъщност малка част от продукцията на независимата театрална сцена за последните три години. Реализирани са предимно с лични средства на самите актьори, репетирани са в домашна обстановка, а същевременно досега рядко са виждали бял свят, защото няма създадени условия, които да организират и стимулират случващото се извън държавните сцени. В този смисъл осъществяването на фестивала не само като действие, но и като идея, имаше за цел да защити и една много лична, собствена кауза на свободните творци в България, а именно – правото да съществуват. ■

Има такава пиеца

Пророчество

НЕЩО ДРУГО

SOMETHIN'
ELSE

ОБЛОЖКИ НА
ДЖАЗ ПЛОЧИ
(1954-1963) НА
ДЕЙВИД СТОУН
МАРТИН, РИЙД
МАЙЛЗ И ОЩЕ

10 - 22 НОЕМВРИ 2011

КАФЕ-ГАЛЕРИЯ ФОТОСИНТЕЗИС

БУЛ. ВАСИЛ ЛЕВСКИ 57, ЕТ. 2 (НА ЪГЪЛА С ПАРЕНСОВ)

С ПОДКРЕПАТА НА КИРОВ ХАЙ Енд и Дюкян Меломан

Cизложбата „Нешо друго“ за няколко дни през ноември Дюкян Меломан и Арт Център Фотосинтезис върнаха Времето с десетилетия назад. Експозицията събра над 40 обложки на грамофонни площи, върху които можеха да се прочетат имена на Анди Уорхол, Риъг Майлс, Нишьол Фуджита и Дейвид Стоун Мартин.

Представените коцки напомниха за златните години на американския джаз – когато звукозаписът вече се осъществява по модерни, действащи и днес стандарти, а стилът се е разширил в почти всичките си форми и олицетворява едновременно популярните течения и музикалния авангард на Америка по онова време. Това е приблизително и периодът, в който сългосвиращият 12-инчов формат започва да доминира на пазара на площи.

Егъва ли са мнозина тези, които знаят, че през 1967 г. Анди Уорхол (които тогава е и тежен мениджър) прави обложката към първия албум на „Велвет ъндърграунд” – смятана от музикалните критици за една от най-влиятелните рок групи през 60-те. Част от другите му проекти са обложките на „Both Feet in the Groove” на Арми Шоу и „Trombone by Three” на Джей Джей Джонсън, Кај Уингинг и Бени Грийн.

Дейв Стоун Мартин е човекът, оформил голяма част от камалога на Били Холидей плос още над 400 други Винила за лейбълите Verve, Clef, RCA и Mercury.

Риуг Майлс създава легендарните обложки към „Blue Train” на Джон Колтрейн, Relaxin’u Cookin’ на „Майлс Дејвис квинтет” и „Something Else” на Канънбол Осърли (която е използвана и за визията на самата изложба).

Ницо Фуджита пък рисува (с реверанс към Кандински) великолепната обложка на „Time Out” на „Дейв Брубек квартет”, както и прочутата корица за „Кръстникът” на Марио

Пузо, по която са изработени и плакатите за филма.

Кой поставя началото?

През 1939 г., когато е само на 23 г. Александър Стейнхайс става първият арт директор на всекоро създадената „Columbia Records“. На работен обяд президентът на компанията Тед Уолърстийн го запознава с нов продукт, който възнамеряват да пуснат на пазара – дългосвирещ музикален носител. Но грубата хартия, която тогава използвали при опаковането на плочите, наранява и оставя следи по повърхността на винила, така че задачата на Стейнхайс била да разработи подобрен вид обложка, подходяща за новия формат.

По онова време музикалните площи се продавали по три или четири в комплект, в обикновени картонени опаковки, върху които се отпечатвали само заглавието на творбата и името на артиста. Повлиян от френските и немските майстори на плакати от началото на миналия век, Алекс Стейнхайс не само изработва

олекомен вариант на обложка, но и го оформя графично по такъв начин, че визуалното послание на корицата да допълва концепцията на музикалният продукт. Първата, която създава, е за компилацията от песни „Smash song hits“ на Роджър и Харт (изключително популярния тогава tandem на композитора Ричард Роджърс и текстописеца Лоренц Харт).

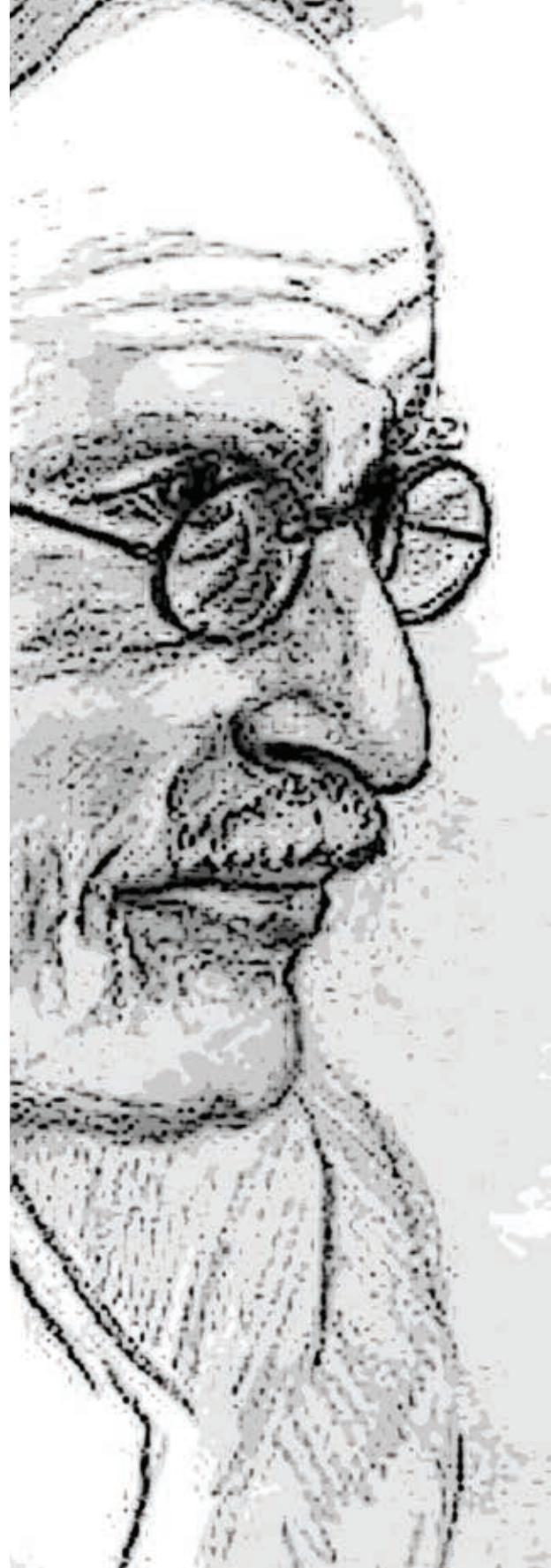
Новоизведенето на „Columbia“ бързо е оценено от останалите издатели и скоро в надпреварама за вниманието на публиката се включват все по-вече компании, всяка с неподражаемия почерк на своите художници.

С годините Стейнхайс усъвършенства необикновения си стил – запомняща се смесица от геометрични фигури, чисти абстрактни форми и фолклорни символи. Според собствените му думи е направил около 2500 корици за грамофонни площи. Онази първа обложка прави не само революция в музикалната индустрия, но и превръща оформлението на обложките на албуми в самостоятелно направление в изобразителното изкуство.

Санъра Керелезова

502 умъжества

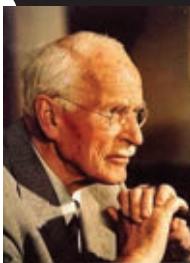
Kарл Густав Юнг е сред изследователите на човешката душа, които отделят особено внимание на въпроса за ролята на религиозната вяра в психичния живот на човека. Той разглежда значението на религията не като проекция на друга потребност, а като базисна духовна нужда на личността. Затова и вярващият човек би оценил тази по-специфична сензитивност на швейцарския психиатър, която други негови колеги – емблематични имена в съвременната история на психологията, като че ли не са притежавали.

Погледнато през призмата на християнското богословие обаче, в труда вете на Юнг има теми, които провокират спорове. Сред тях е и въпросът за архетипния образ на Бога. В едно от изследванията си Юнг прави важно уточнение: „Постоянното смесване на обект и образ не позволява на хората да направят разлика по същество между „Бог“ и „образ на Бога“, поради което мислят, че когато се говори за „образ на Бога“, се говори за Бога, и се предлагат „теологични“ обяснения... Образът на Бога отговаря на определен комплекс от психологически факти и количество, с което можем да опираме, но какво е Бог Сам по Себе Си, е въпрос, който е извън компетентността на цялата психология...”¹ Юнг разглежда образа на Бога като архетип, който се открива като психична форма и идея

за цялото човечество, във всяка квадратна исторически епохи. Според психолога той се явява знаково свързан с цялостната човешка същност. Тоест образът на Бога в аналитичната психология на Юнг Въщност е образ на тоталността, побиращ в себе си пълнотата на човешката природа. Юнг обаче разкрива образа на Бога като динамично

амбивалентен. В пълнотата си, олицетворяваща тоталната човешка природа, образът на Бога има две лица – светло и тъмно. Швейцарският психолог проявява особено любопитство именно към тъмния аспект от образа на Бога и по какъв начин той поражда противоречия в психичния живот на личността.

Изследователският интерес на Юнг към двойствената същност на Божия образ има стари корени. Известно е, че швейцарският психолог израства в семейство на евангелски пастор, а неговите чичовци са богослови. В автобиографичната си книга изследователят разкрива как в своите ученически години училието за Бога, представено му от неговия баща, му звучало заучено, схематично и студено. За младия Юнг протестантската (а и католическата) визия

за Бога е изглеждала като свят на догматични постулати, търгуруде далечни от интуитивното познание, от дълбинното преживяване на една духовна тайна. „По това време у мен се появи дълбоко недоверие към всичко, което баща ми казаше... Все по-ужасно ми звучаха прочувствените проповеди на баща ми за „добротата“ на Бога...“², споделя Юнг в автобиографичната си книга. Още от този ранен период у Юнг се открива едно противопоставяне между християнската визия за Бога като Абсолютното Добро и образа на Бога като въйсично същество, основаващо се на неговото вътрешно предчувствие. Този интерес продължава през целия му живот, превръщайки се в съществен изследователски казус. За да проследи и анализира представите за Бога в колективната памет на човечеството, в трудовете си Юнг посвещава изследвания на гръбни митологични и религиозни изображения и писания. Типичен пример за това е гръбният знак на рибата като символно изображение на Христос, който служи на Юнг за изследване на архетипните представи за цялостната личност в книгата „ЕОН“, публикувана през 1951 г. Но година по-късно – през 1952, излиза един от последните трудове на Юнг – „Отговор на Йов“, който Въсъщност е най-яркият отговор на онези терзания, свързани с хипотезата за тъмната страна на Бога, скътани в душата на Юнг

още от неговото юношество. „Отговор на Йов“ е по-необичайна книга сред изследователските трудове на Юнг, тъй като тонът ѝ е насытен с емоционални окраски. Тук религиозната доктрина по един неподражаем начин е детайлно изследвана със средствата на психоаналитичния дискурс, но се забелязват и някои екзегетически похвати. За наличието на субективни чувства при написването на книгата говори и самият Юнг в писмото си до списание „Pastoral Psychology“. От една страна, Юнг уточнява, че задача на психологията е да изследва образа на Бога, а не да отговаря на Въпроса има ли Бог и какъв е Той по природа. Но от друга, в този своя труд Юнг като че ли сам размира границите между Същност и Образ, между архетипа на Бога и Бога Сам по Себе Си. В своето писмо той ясно формулира целите и мотивите си за публикуването на книгата: „Ако християнството претендира да бъде монотеистична религия, то не може да мине без хипотезата, че противоположностите са обединени в един Бог. А това поставя един сериозен религиозен проблем: проблема на Йов...“³ Юнг посвещава цялото свое изследване именно на старозаветната книга за праведника Йов, тъй като според него тя е неглизирана и умишлено подминавана от християнското богословие. Проблемите, които тази библейска книга

поставя, според Юнг остават га висят неизговорени, гори потуленi. Теми като страхът от Бога, несправедливото страдание и гр., засегнати в старозаветната книга на Йов, според Юнг са пренебрегвани от църковната визия за Бога. Затова, връщайки се към немските си спомени, Юнг казва: „Страхът от Бога (в часовете по конфирмация), който се споменаваше само бягло, се разглеждаше като остарял, „юдейски“ и бе отдавна отхвърлен от християнската идея за любовта и добротата на Бога.”⁴ В „Отговор на Йов“ швейцарският изследовател с ярка страсти влиза в полемика с християнската идея за същността на Бога като абсолютното Добро и срещу християнското учение за *privatio boni*. Според изследователя, за да се състavi единна и цялостна картина за същността на Бога, Той трябва да бъде приеман като въплъщение на всяко качество в неговата тоталност. „Следователно Той е и абсолютната справедливост, но инейната противоположност, и то също така пълна“⁵, пише Юнг.

Главен похват за изследване на психичните противоречия у човека, свързани с религиозните архетипи, е психологизирането на Бога. В „Отговор на Йов“ Бог е представен като личност, която страда, съзнавайки своята

тъмна страна: „Сам Той признава, че е разряждан от гняв и ревност и знаеши това, е изпълнен със страдание. Прозрение и благоразумие съществуват наред с неразумност и безразсъдство, както доброта наред с жестокост и творческа сила наред с желание за разрушение“⁶. Според Юнг библейската книга на Йов разкрива Бога като същество, което е „крайно чувствително“ и нечестиво критика. Но едни характеристики на Бога изпъкват сред изводите на Юнг – честивето и гордостта. „Той се е проявил като ревнив страж на морала, особено чувствителен е бил по отношение на справедливостта. Затова е трябвало винаги да се прославя като „справедлив“, което, изглежда, е било доста важно за него.“⁷ Изводът на Юнг в психологизирането на образа на Яхве е, че Той проецира Собствен-

ната си тенденция към невярност Върху изкупителната жертвата Йов.

Юнг отива и по-далеч – многострадалният Йов се явява едновременно и катализатор, и изобличител на божествената същност, а това довежда до саморефлексия в същността на Яхве, трансформираща се в познание за Него. Юнг нарича „нечувано в досегашната история на света събитие”⁸ – превъзходнето на Йов в своеобразен учител на Бога, който стои нравствено по-високо от своя Творец. Не Яхве променя Йов, а Йов успява да промени Яхве. „Превъзходството на Йов вечно не може да се заличи от лицето на света. Така възниква една ситуация, която наистина се нуждае от размисъл и рефлексия...”⁹, пише Юнг. Според Визията на психолога Бог се нуждае от реабилитация както в собствените очи, така и в очите на творението – въплъщението и Христовите страдания са именно тази автокорекция на Бога в отговор на страданията на Йов. Юнг разглежда Христовото въплъщение като резултат на сблъсъка между Йов и Бога. В акта на Въплъщението Юнг видява намесата на София Премъдростта (разпознавана като светлата женска същност на Бога): „София подпомага необходимото самоосъзнаване и по този начин дава възможност на Яхве да вземе решението сега Сам да стане човек. Така е взето решение със съдбоносни последици: Той

се издига над Своето предишно примитивно състояние на съзнанието, като индиректно признава, че човекът Йов морално Го превъзхожда и затова Той трябва още да навакса човешката природа.”¹⁰ Той трябва да стане човек, защото е извършил неправда спрямо човека... Тъй като Неговото творение Го е изпреварило, Той трябва да Се обнови. „Моментът, в който действително Йов получава отговор, е изразен в Христовите думи: „Боже Мой! Боже Мой! Защо Си Мен оставил!”, тъй като според Юнг това е мигът, когато Бог изживява съдбата на смъртния човек и изпитва това, което е оставил да понесе Верният му раб Йов.

След този момент, според „Отговор на Йов”, Бог получава своята реабилитация в образа на Справедливия. Юнг обаче не пропуска да обърне внимание на емблематичния стих от Господнята молитва: „...и не въведи нас в изкушение, но избави ни от лукавия...”. Психологът привижда в този евангелски пасаж издайнически елемент: „Въпреки всички предпазни мерки и решителното си намерение да стане Summum Bonum, възможността Яхве отново да тръгне по старите Си пътища не е тъй слаба и не бива да се изпуска от очи. Във всеки случай Христос преценявя, че е полезно в молитвата да припомним на Отца Неговите пагубни за хората склонности и да Го помолим да Се

откаје от тях.”¹¹ Това има връзка с идята на Юнг, че божествената драма само при видно приключва с Изкуплението – макар и Бог Отец, жертвайки Сина Си, да желае хората да го припознават като Абсолютното Добро, Той не може да прикрие опустошилните си изблици на гняв. И според Юнг гори в акта на Въплъщението прозира сериозна доза жестокост – в плана на Бог е заколението на Собствения Му Син, което не остава незабелязано от човека и го разтърсва из основи. Затова и Юнг пише: „От Бог като добър Отец би трябвало да се очаква разбиращо оправдание. Но че този акт на милост трябва да се откнути от Всеблагия с човешка жертва и че трябва да е именно Неговият Собствен Син е неочеквано и потресаващо.... Човек трябва само да погледне фактите в очите: Богът на Доброто е непримирим до такава степен, че може да се успокои само от човешка жертва!”¹²

През погледа на християнското учение, всеки стих от Господнята молитва изразява желанието за смирен разговор с Бога, а не за раздразнително припомняне за някакви Негови несъвършенства. Християнските писатели също са обръщали внимание специално на стиха, в който се споменава изкушението. Ето какво например казва свещи Кирил Йерусалимски: „И не въведи нас в изкушение, Гос-

поги. Защо така ни учи да се молим, Господ, никак да не ни изкушава?... Но да бъдеш въведен в изкушението може би е като да се потопиш в него. Сякаш изкушението е като някакъв помок, труден за преминаване. Тези, които не се потапят в изкушенията, преминават, ставащи преъзходни плувци и не биват удавени от тях. Онези, които не са такива, се потапят. Такъв е примерът с Иуда, които като бе въведен в изкушението на сребролюбието, не го преодоля, но след като се потопи, потъна телесно и духовно. Петър бе въведен в изкушението на отричанието от Бога, но въведен, не се потопи, а след като мъжествено го преплува, се избави от изкушението... Извеждането на свобода представлява избавяне от изкушението.”¹³ В едно от съборните послания срещаме обяснение: „Никой, кога е в изкушение, да не казва: Бог ме изкушава; защото Бог се от зле не изкушава, а и Сам не изкушава никого, но всеки се изкушава, уличан и примамван от собствената си похот.” (Яков 1:13-14)

Идеята за несправедливото зло не е отхвърляна от християнската визия. Затова свещи Василий в беседата си за произхода на злото казва следното: „Бог според особеното си домостроителство ни предава на скърби според Върата на всекиго, изпращайки съответни изпитания...”¹⁴ Често обаче за човешкия разум според православ-

ните писатели е особено трудно да се разграничават „видовете” страдание. Свети Йоан Дамаскин споменава за тях: „Божественото Писание описва неща, които Бог допуска... като не изтъква Бог като Виновник за злото, а доколкото злото може да се тълкува гвояко и има две значения: зло по „природа”, враждебно на добродетелността и волята Божия, и зло, което ни помози – бедствия, нещастия и въобще, събития мъчителни, но в същото време и положителни, защото насочват разбиращите ги към пречистване и спасение – именно като тежен източник Писанието посочва Бога.”¹⁵ Христос също не спестява тази истина, споменавайки силомамската кула, която не пада върху по-грешните галилейци. Според християнската визия несправедливото страдание, което е и изпитание за Вярата, може да се причисли към блаженствата. Затова говори свети апостол Яков, когато казва: „Блажен е оня човек, който търпи изкушение, защото, след като бъде изпитан, ще получи венеца на живота, що Господ е обещал на ония, които Го обичат” (Яков 1:12). И тук става въпрос за Божия промисъл, който надхвърля далеч хоризонта на човешката обозримост.

Любопитно е, че в старозаветните писания Йов далеч не е единственият, който води провокаторски диалог с Бога. В книга Битие, 18 глава, Авраам също се проявява

като провокатор на Божията справедливост и милосърдие, сякаш изпитващ Самия Бог по въпроса за унищожението на Содом и Гомор: „Нима ще погубиш праведника с нечестивеца заедно... В този град може би има петдесет праведници, нима ще погубиш и не ще да пожалиш това място заради петдесетте праведници (ако се намират) в него? Не може да бъде Ти да постъпиш тъй, че да погубиш праведника с нечестивеца заедно, та същото да стане с праведния, каквото и с нечестивия; не може да бъде това от Тебе! Съдията на цялата земя ще постъпи ли неправосъдно?”...” (Битие 18:23-33) На пръв поглед „пазаренето” в полза на праведниците от страна на Авраам изглежда има морализираща функция спрямо Бога. От библейската история е известно, че в Божия план, небесните пратеници (триумата ангели) в Содом и Гомор извеждат от града единствения праведник Лот заедно със семейството му. Според християнското писание сързостта на Авраам или на Йов не разгневява Бога, тя може да се приеме и като дар на съвестта, дадена на човека по Божия промисъл. Това е израз на уподобяването на човека с Бога по призыва „Бъдете съвършени, както е Съвършен и Небесният Ваш Отец” (Матеи 5:48). Съобразно духовните закони обаче е невъзможно сътвореният човек да проявява повече доброта и милост от Съвършеното Добро.

Маргарет Кларк – представителка на съвременната юнгианска анализа, тълкува посланията на Юнг, свързани с християнския човек, по следния начин: „В традиционната християнска история злото е отцепено от доброто. В новия Ерусалим... сатаната и материята са елиминирани. Юнг не вижда разрешение тук: това е идеализирано виждане на цялостната личност, основано на отричане на сянката или на тялото... Неговата интерпретация е, че Бог създава сатаната, за да подчертава, че сатаната е част от Бога. Още като дете Юнг знае, че „Господ може да бъде нещо ужасно“.¹⁶ Не става ясно обаче защо според Маргарет Кларк за традиционната християнска визия елиминирането на сатаната означава автоматично и елиминиране на материята. Обличането на тленното в нетление (според сумите на свети апостол Павел в Посланието до Коринтияни) или неговото изменение не означава непременно абсолютният край. Единственото, което е сигурно, е, че след Възкресението тленното тяло ще бъде свободно от Въздействието на сатаната. В християнското разбиране каква именно ще е конкретната съдба на тленното човешко тяло след Пришествието в краина сметка е тайнство, известно само на Твореца. Въщността анализът на Юнг и на неговите последователи за образа на Бога като амбивалентна

личност с тъмна и светла страна много напомня на едни суми от гностическото евангелие на Филип: „Светлината и мракът, животът и смъртта, лявото и дясното са братя помежду си“ (стих 10).

Според Юнг, когато личността отхвърля своята тъмна страна, своята сянка, резултатът е психично напрежение, което може да прерасне в гисоциация. „Ако човек има позитивни религиозни убеждения, тоест ако „вярва“, той чувства съмнението като нещо много неприятно и се бои от него, по тази причина предпочита да не анализира предмета на Вярата си... Раздробнителност, лошо настроение, избухвания на афектите са класическите симптоми на хроничната добродетелност... Христос не без основание е дал на Иоан прозвището „син на гърма“¹⁷, пише Юнг. Именно в аспекта на анализа, свързан с темата за психично напрежение, което може да породи игнорирането на сянката, изследователят фокусира по-детайлно вниманието към образа на свети апостол Иоан Богослов. „Иоан е някак прекалено сигурен и затова е застрашен от гисоциация... Проблемът на Иоан обаче не

е личен. Той не е свързан с личното му несъзнавано или със своеенравни изблици на чувства, а с грандиозни видения, които произлизат от много по-голяма и всеобхватна дълбина, именно от колективното несъзнавано.

Проблематиката на Йоан се изразява твърде много в колективни и архетипни форми, за да имаме основания да я регуцираме само до персонална ситуация. Йоан като християнин е бил завладян от раздвоението на колективни, архетипни събития... Ние притежаваме достатъчно доказателства, че подражаването, следването на примера на Христа създава в несъзнаваното реципрочна сянка. Фактът, че Йоан изобщо е имал видения, вече свидетелства за необикновено напрежение на противоречията между съзнанието и несъзнаваното.”¹⁸ Визирајки последната библейска книга – Йоановото Откровение, Юнг анализира някои страховити образи в нея като израз на несъзнаваното знание на праведния християнин за „тъмната страна на Бога”, и дори отива още по-далеч – чрез виденията на Йоан, плод на колективното несъзнавано, Сам Бог разкрива на човечеството истината за Своята духовността природа. (Сногеляйки в своята автобиография за духовни преживявания, Юнг е убеден, че „Бог иска да бъде разбран правилно”.)

„Целта на апокалиптичните видения не е да покаже на обикновения човек Йоан каква голяма сянка се твори в светлата му природа, а да разкрие пред взора на пророка безпределността на Бога... И той, подобно на Йоав, съзира сивата заплаха, скрита у Яхве, така чрез личния си опит разбира едностраничността на своето Евангелие на любовта и го допълва със страх: „Бог може да бъде обичан и трябва да се боим от Него.”¹⁹, пише Юнг и продължава: „Ако Йоан е автор също и на посланията, той трябва да е съчинил и Откровението Вече във вълбока старост. На границата на смъртта и в залеза на един дълъг и много съдържателен живот, често погледът разкрива неподозирани величини.”²⁰

Макар и да е имало спорове около хронологията на написване на всичките библейски книги – Йоановото Евангелие и Откровението, ако се доверим на Преданието, ще видим, че според него последната книга, която свети Йоан доказва на своя ученик Прохор, е т. нар. „Евангелие на любовта“. Ето защо еввали той би могъл да „допълни идеята за страхът от Бога“, както твърди Юнг, към Евангелие, което още не е било написано. Може би неслучайно именно с документираното за историята Йоаново прозрение, че мракът не успява да обземе Светлината, апостолът завършва своято благовестие на Земята.

От друга страна, практическото наблюдение на Юнг, че Вярващият човек се бои от съмнението и затова предпочита да не анализира предмета на Вярата си, не би могло да се абсолютизира, тъй като е опровергавано в хода именно на християнската история. Емблематични християнски проповеди в защита на Бога като тоталната Любов принаследжат на автори, които са преминали през своите вътрешни съмнения. Типичен пример за това е свети апостол Петър. Такива личности можем да открием още в средите на църковните отци и християнските философи. Въпросът за произхода на злото не е бил тема „табу“ за тези мислителни, а проблем, който е станал обект на дисекция...

Юнг е прав, че сянката понякога сякаш е „на косъм“ да се превърне в същностна, почти в „природна“ част на човека. А причината за това е, че „злото винаги предполага свобода, в противен случай ще бъде само насилие, което завладява човека отвън.“²¹ За разлика обаче от психологическото тълкуване на Юнг за мотива на Бога да жертвава своя Син като израз на саморефлексия, но вълбините си – отново егоистичен акт, именно в емблематичното си евангелие свети Йоан формулира най-ясно причината за Боговълъщението: „Зашто Бог толкова обикна света, че отгаде Своя Единороден Син, та всякой, който повярва в Него, да не погине, а да

има живот вечен.“ Ето защо въпреки разкъсващите съмнения, които се пораждат от несправедливото страдание в света, надежда и смисъл за всяка християнската личност носи дълбокото интуитивно знание, че Бог е Съвършената Любов.

Бележки

¹ Самюел Андрю, Шортър Бани, Плаут Фред, „Критически речник на аналитичната психология на К. Г. Юнг“, Плевен, 1993 г., стр. 115.

² Юнг К. Г. „Автобиография. Спомени, сънища, размисли“, Плевен, 1994 г., стр. 39.

³ Юнг К. Г. „Отговор на Йоан“, Плевен, 1997 г., стр. 143

⁴ Юнг К. Г. „Автобиография. Спомени, сънища, размисли“, Плевен, 1994 г., стр 43.

⁵ Юнг К. Г. „Отговор на Йоан“, Плевен, 1997 г., стр. 24.

⁶ Юнг К. Г. „Отговор на Йоан“, Плевен, 1997 г., стр. 17.

⁷ Пак там, стр. 21.

⁸ Пак там, стр. 35.

⁹ Пак там, стр. 67.

¹⁰ Пак там.

¹¹ Пак там, стр. 74.

¹² Пак там, стр. 96..

¹³ Св. Кирил Йерусалимски, „Пет огласителни слова към новопросветените“, интернет сайт Logos-bg.net.

¹⁴ Св. Василий Велики, „Беседа за това, че Бог не е Виновник за злото“, София, 1998 г., стр. 6.

¹⁵ Св. Йоан Дамаскин „Точно изложение на православната Вяра“, София, 1996 г., стр. 215.

¹⁶ „Съвременна юнгианска анализа“, сборник, 2004, София, стр. 238.

¹⁷ Юнг К. Г. „Отговор на Йоан“, Плевен, 1997 г., стр. 119, 122.

¹⁸ Пак там, стр. 112.

¹⁹ Пак там, стр. 120.

²⁰ Пак там, стр. 119.

²¹ Лоски Владимир „Очерк върху мистическото богословие на източната църква“, София, 2005 г., стр. 127.

www.omophor.com
ОМОФОР

вън

ЕЗЕРНИ МОЛИТВИ

Свети
Николай
Велимирович

ТЕЛЕВИЗИЯТА
И ДЕТЕТО

Вирджилиу Георге

БББ

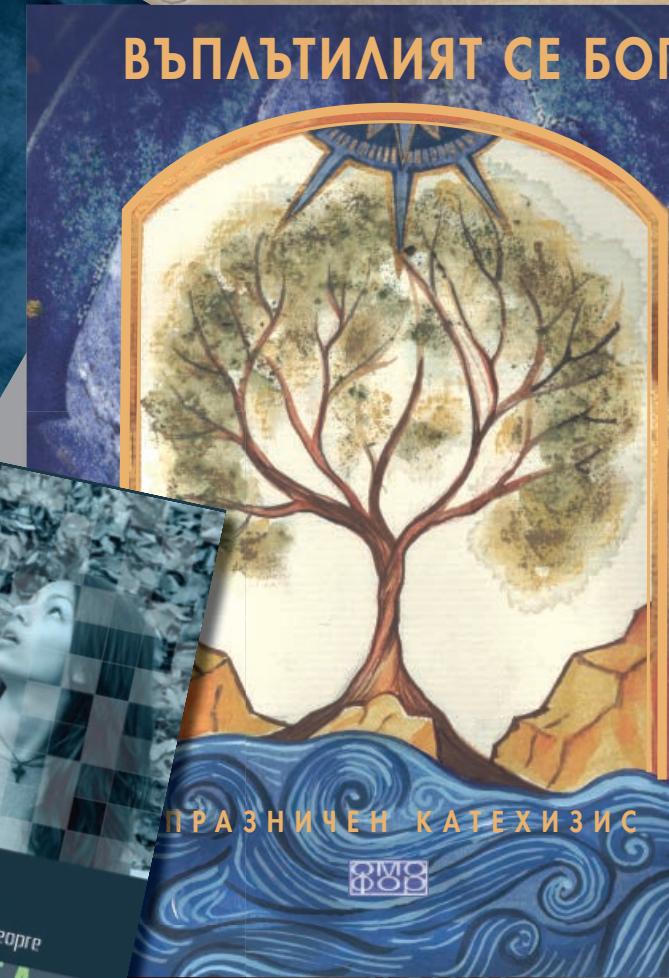
Българска
християнска
проза

(1900-1944)

БББ

АНТОЛОГИЯ

ВЪПЛЪТИЛИЯТ СЕ БОГ

ПРАЗНИЧЕН КАТЕХИЗИС

БББ

Клаус Кенет

2 000 000
километра

в търсене
на любовта

www.pravoslavie.bg

p r a v o s l a v i e . b g

WWW.SVET.BG